ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 59ον. ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1923. Ἀριθ. 2.

Η ΒΡΑΔΥΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«Ἐν δὲ τοῦτο ἂς μὴ σᾶς λανθάνῃ, ἀγαπητοί, ὅτι παρὰ Κυρίῳ μία ἡμέρα εἶναι ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. Δὲν βραδύνει ὁ Κύριος τὴν ὑπόσχεσιν αὑτοῦ, ὥς τινες λογίζονται τοῦτο βραδύτητα· ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ θέλων νὰ ἀπολεσθῶσι τινές, ἀλλὰ πάντες νὰ ἔλθωσιν εἰς μετάνοιαν».

(Β΄. Πέτρου γ΄. 8–9).

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν ὄχι ὅλοι, πιστεύουν εἰς τὴν Θείαν Πρόνοιαν. Ὁ κόσμος εἶναι φανερὸν ὅτι κυβερνᾶται ἀπὸ νόμους· καὶ ὅπου ὑπάρχει νόμος, ὑπάρχει καὶ ὁ νομοθέτης. Πᾶς δὲ νομοθέτης ὑποτίθεται ὅτι ἀπονέμει δικαιοσύνην, δηλ. ἀμείβει τοὺς δικαίους καὶ τιμωρεῖ τοὺς ἀδίκους. Τοῦτο διακηρύττει καὶ ἡ Ἁγία Γραφή: «Ὅ,τι ἂν σπείρῃ ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θέλει θερίσει».

Ἐν τούτοις, εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον πολλάκις παρατηροῦμεν μίαν τινὰ χαλαρότητα εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου τούτου. Τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ σπορᾶς καὶ θερισμοῦ ἐνίοτε παρατείνεται ἀκατανοήτως. Ὁ Θεὸς προτρέπει, νουθετεῖ, προσκαλεῖ, καταδικάζει—καὶ ὅμως δὲν ἐκτελεῖ τὴν καταδικαστικήν Του ἀπόφασιν. Οἱ ἀσεβεῖς ἐμμένουν εἰς τὴν ἀσέβειάν των καὶ καταγελοῦν πάντα φόβον τιμωρίας, ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ μένουν ἀτιμώρητοι καὶ μάλιστα νὰ εὐημεροῦν.

Λάβετε τοὺς ἀνθρώπους τοὺς πρὸ τοῦ Κατακλυσμοῦ. Ὁ Θεὸς τοὺς ἠπείλησε μὲ καταστροφὴν, διότι ἐπληθύνθη ἡ κακία ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅμως—ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε ἐχρειάσθη 120 ἔτη διὰ νὰ κατασκευασθῇ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κόσμος ἐξηκολούθησε νὰ ὀργιάζῃ εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν κακίαν. Ὅσοι δὲ ἔβλεπον τὸν Νῶε κατασκευάζοντα τὴν κιβωτόν του εἰς ἑκατοντάδων μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἤκουον νὰ προλέγῃ τὸν κατακλυσμόν, βεβαίως ἔλεγον γελῶντες ὅτι ὁ γερω-Νῶε ἔπαθεν ἀπὸ γεροντικὴν ἀπομώρανσιν.

Λάβετε τοὺς Νινευΐτας, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν ὅτι «ἡ ἀσέβειά των ἀνέβη ἐνώπιον Αὐτοῦ». Ἔστειλε τὸν Ἰωνᾶν νὰ κηρύξῃ πρὸς αὐτοὺς ὅτι μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἡ Νινευὴ θέλει καταστραφῇ. Καὶ ἀφοῦ παρῆλθον αἱ τεσσαράκοντα ἡμέραι, ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξετελέσθη, διότι οἱ ἄνδρες τῆς Νινευὴ μετενόησαν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ. Οὐδόλως παράδοξον ὅτι ὁ Ἰωνᾶς, διαψευσθεὶς τόσον πανηγυρικῶς, ἠγανάκτησε καὶ εἶπε πρὸς τὸν Θεόν: «Ἐγνώριζον

ὅτι εἶσαι Θεὸς ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων καὶ μετανοῶν διὰ τὸ κακόν· ὅθεν λάβε τὴν ψυχήν μου ἀπ' ἐμοῦ, διότι κάλλιον νὰ ἀποθάνω ἢ νὰ ζῶ!»

Ἀλλὰ διατί νὰ ζητῶμεν παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν; Μήπως σήμερον αἱ κοινωνίαι μας δὲν γέμουν ἀπὸ ἁμαρτωλούς, οἱ ὁποῖοι ἀσυστόλως παραβαίνουν τοὺς θείους νόμους καὶ ὅμως εὐτυχοῦν; Πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὴν τὴν βραδύτητα τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀπειλῶν τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸς δὲν εἶπεν· «Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ θέλει ἀποθάνει»;

«Ὁ Θεὸς εἶναι βραδύς», λέγουν οἱ ἐπιπόλαιοι καὶ ἀσύνετοι· «αἱ ἀπειλαί Του εἶναι μόνον πρὸς ἐκφοβισμόν, ἀλλὰ δὲν σκέπτεται σοβαρῶς νὰ τὰς ἐκτελέσῃ». Ὁ Ἀπόστολος ὅμως ἀπαντᾷ ἄλλως: «Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι βραδύς, ὅπως μερικοὶ ἄνθρωποι λογαριάζουν βραδύτητα». Τότε πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὴν τὴν βραδύτητα;

1) ***Αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ ἄγνοιαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.*** Αὐτὸς κάλλιστα βλέπει καὶ γνωρίζει τὰς ἁμαρτίας μας. Ὁ ὀφθαλμός Του ὁ πανόπτης δὲν κοιμᾶται. «Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου διατρέχουσι τὴν γῆν, διὰ νὰ ἴδωσι τὸ πονηρὸν καὶ τὸ ἀγαθόν». Καὶ ἐὰν λάβωμεν τὰ πτερὰ τῆς αὐγῆς καὶ πετάξωμεν εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκεῖ θὰ μᾶς κρατήσῃ ἡ χεὶρ Αὐτοῦ. Εἰς Αὐτὸν εἶναι γνωσταὶ καὶ οἱ κρύφιοι διαλογισμοὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν.

2) ***Δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀδιαφορίαν ἐκ μέρους Αὐτοῦ.*** Δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις περὶ Αὐτοῦ ὅτι δὲν Τὸν μέλει. Ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος Ἐπίκουρος εἶπεν· «Ὁ θεός, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς λατρεύομεν, εἶναι μέγας θεός, πολὺ ἀπησχολημένος μὲ τὰ πράγματα τοῦ Σύμπαντος ἢ ὥστε νὰ προσέχῃ εἰς τὰς παρεκτροπάς μας. Αὐτὸς προεδρεύει τῶν λαμπρῶν συμποσίων ἐν Ὀλύμπῳ, Αὐτὸς κινεῖ τὰ οὐράνια σώματα εἰς τὰς τροχιάς των. Ἡμεῖς εἴμεθα μικροί· τί Τὸν μέλει περὶ ἡμῶν;» Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος Θεός, ἀγαπητοί, εἶναι τόσον μέγας, τόσον ἄπειρος, ὥστε προσέχει καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα. Δὲν ἀδιαφορεῖ πρὸς τὰς ἁμαρτίας μας. Εἶναι Θεὸς ζηλότυπος καὶ «ἡ ὀργὴ Αὐτοῦ ἀποκαλύπτεται ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων» (Ρωμ. α΄. 18).

3) ***Δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀδυναμίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ νὰ τιμωρήσῃ.*** Αὐτὸς εἶναι Θεὸς παντοδύναμος, καὶ ἐὰν ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον, ἔχει καὶ τὴν δύναμιν νὰ τὸν καταστρέψῃ. Ἐπανειλημμένως δὲ ἀπέδειξε τὴν δύναμίν Του τοῦ νὰ τιμωρῇ παραδειγματικῶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀσεβεῖς.

Διατί λοιπὸν φείδεται τόσων καὶ τόσων ἁμαρτωλῶν, τοὺς ὁποίους βλέπομεν τριγύρω μας; Ἂς ἀκούσωμεν πῶς ἐξηγεῖ ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀπορίαν μας ταύτην.

Α΄. Λέγει ὅτι ὁ Θεὸς βραδύνει, ***διότι μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς.*** Τὸ ὄνομα, δι' οὗ ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ἐκ τῆς νεφέλης ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ εἶναι τοῦτο: «Κύριος ὁ Θεός, οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός, φυλάττων ἔλεος εἰς χιλιάδας, συγχωρῶν ἀνομίαν καὶ παράβασιν καὶ ἁμαρτίαν καὶ οὐδόλως ἀθῴων τὸν ἔνοχον· ἀνταποδίδων τὴν ἀνομίαν τῶν πατέρων ἐπὶ τὰ τέκνα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς» (Ἐξόδ. λδ΄. 6). Ὁ Θεὸς εἶναι «βραδὺς

εἰς ὀργήν». Δὲν ὑφαρπάζεται, ὅπως ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι. Ἔχει ἄπειρον ὑπομονὴν καὶ ἄπειρον μακροθυμίαν.

Β΄. «*Δὲν θέλει νὰ ἀπολεσθῶσι τινές*». Εἰς ἄλλο μέρος λέγει· «Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, δὲν θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλ᾽ ὅπως ἐπιστραφῇ ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καὶ ζήσῃ». Γνωρίζει Αὐτὸς τί σημαίνει «ἀπώλεια», τί ἀναμένει τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς τὴν αἰωνιότητα ἐκείνην, «ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν δὲν τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ δὲν σβέννυται». Καὶ ζητεῖ, διὰ τῆς βραδύτητος τῆς τιμωρίας, νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς ἀσεβεῖς νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν τρομερὰν ταύτην τύχην.

Γ΄. *Θέλει «οἱ πάντες νὰ ἔλθωσιν εἰς μετάνοιαν»*. Τοῦτο πιστοποιεῖται εἰς τὰς πολλὰς προσκλήσεις Αὐτοῦ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, δι᾽ ὧν καλεῖ πάντα ἄνθρωπον ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ γένους νὰ δεχθῇ τὴν σωτηρίαν. «Ἔλθετε πρός Με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ θέλω ἀναπαύσει ὑμᾶς». «Τὸν ἐρχόμενον πρός Με δὲν θέλω ἐκβάλει ἔξω». «Ὦ πάντες οἱ διψῶντες, ἔλθετε ἐπὶ τὰ ὕδατα... ἄνευ ἀργυρίου καὶ ἄνευ τιμῆς». «Καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ Νύμφη λέγουσιν, Ἐλθέ, καὶ ὁ ἀκούων ἂς εἴπῃ, Ἐλθέ, καὶ ὁ διψῶν ἂς ἔλθῃ· καὶ ὁ θέλων ἂς λάβῃ τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς δωρεάν». «Ἐπιστρέψατε, ἐπιστρέψατε· διατί νὰ ἀποθάνητε;»

Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅπως εἰς πάντα ἄνθρωπον δοθῇ εὐκαιρία νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ἐπιστραφῇ. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον εὐκαιρίας τῷ δίδει πρὸς μετάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐμπόδια θέτει εἰς αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας καὶ ἁμαρτίας. Ὁ Σαῦλος, πνέων ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, ἔσπευδεν εἰς Δαμασκὸν διὰ νὰ συνεχίσῃ καὶ ἐκεῖ τὸν διωγμὸν αὐτῶν· ἀλλ᾽ ὁ Κύριος καθ᾽ ὁδὸν τὸν ἀνέτρεψε καὶ τὸν ἐφώτισεν, ὥστε Σαῦλος ὁ διώκτης τῆς Ἐκκλησίας νὰ γίνῃ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν καὶ μέγας ἑρμηνευτὴς τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ποῖα εἶναι τὰ ***πρακτικὰ συμπεράσματα*** τῶν ἀνωτέρω σκέψεων;

α΄.) ***Εἶναι φοβερὸν τὸ νὰ ἐμπέσῃ τις εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος***. Ὅλοι γνωρίζομεν ἀνθρώπους θυμώδεις καὶ νευρικούς, τῶν ὁποίων τὴν ὀργὴν κανεὶς δὲν φοβεῖται, διότι ὅσον εὐκόλως ἐξάπτεται, τόσον ταχέως καὶ παρέρχεται. Εἶναι ὡς ἄχυρον φλεγόμενον, τὸ ὁποῖον ἀναδίδει ἰσχυρὰν φλόγα πρὸς στιγμὴν καὶ ἀμέσως σβέννυται. Πολὺ περισσότερον ἐπίφοβος εἶναι ἡ ὀργὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἤρεμοι καὶ δυσκόλως ὀργίζονται· ὅταν ὀργισθοῦν, συναισθανόμεθα ὅτι ἡ ὀργή των θὰ ἦναι ἀμείλικτος καὶ δυσκόλως θὰ παρέλθῃ. Πόσον λοιπὸν τρομερὰ θὰ ἦναι ἡ ὀργὴ τοῦ μακροθύμου Θεοῦ, ἐὰν παρ᾽ ὅλην τὴν μακροθυμίαν καὶ βραδύτητά Του ἡμεῖς ἐμμείνωμεν εἰς τὴν παρακοὴν καὶ τὴν ἀσέβειαν! Ἄγγλος τις ποιητὴς λέγει: «Οἱ μύλοι τοῦ Θεοῦ ἀλέθουν ἀργά, ἀλλὰ ἀλέθουν πολὺ ψιλά!» Διὰ τοῦτο λέγεται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου (ς΄. 16) ὅτι οἱ ἀσεβεῖς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως θὰ εἴπωσιν εἰς τὰ ὄρη, «Πέσατε ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ κρύψετε ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀρνίου». Πόσον παράδοξος ἀλλὰ καὶ χαρακτηριστικὴ ἡ φρᾶσις «ὀργὴ τοῦ Ἀρνίου»!

β'.) ***Οὐδεὶς ἄνθρωπος δύναται νὰ ἔχῃ παράπονον κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἂν ἐπὶ τέλους ἀπολεσθῇ.*** Κατόπιν τοσαύτης μακροθυμίας καὶ ἐλεήμονος βραδύτητος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, κατόπιν τόσων προσκλήσεων καὶ προτροπῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποῖος ἁμαρτωλὸς θὰ δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ καταδίκη του δὲν ἦτο δικαία ;

Ἄλλως τε οὐδεὶς ἁμαρτωλὸς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῶν προσκλήσεων τοῦ Θεοῦ. Ὅσοι μάλιστα ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν εἰς Χριστιανικὰς χώρας ἤκουσαν εἰς κάθε βῆμα των τὰς προσκλήσεις ταύτας, εἴτε ἐκ μέρους τῶν γονέων των, εἴτε εἰς τὰς ἐκκλησίας εἴτε εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἐκπαιδευτήρια, εἴτε εἰς τὰ βιβλία καὶ περιοδικά, ἅτινα ἀνέγνωσαν, εἴτε εἰς τὰς περιπετείας τῆς καθημερινῆς. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μὴ εὐτυχήσαντες νὰ γεννηθοῦν εἰς Χριστιανικὸν περιβάλλον, ἤκουσαν ὅλοι τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ ἐντὸς τῆς συνειδήσεώς των ἐλέγχουσαν, καλοῦσαν, προτρέπουσαν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν στιγμὴν τοῦ βίου των. Ὥστε ἐὰν δὲν ἐδέχθησαν τάς προσκλήσεις καὶ νουθεσίας ταύτας, τίς πταίει ;

γ'.) ***Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ μωρία ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι παρ' ὅλα ταῦτα ἐμμένουν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας καὶ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου.*** Ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου προσφέρει εἰς ἡμᾶς σωτηρίαν, εἰρήνην, χαράν, αἰώνιον ζωήν. Ἡμεῖς περιφρονοῦντες τὴν ἀνεκτίμητον αὐτὴν προσφοράν, τρέχομεν κατόπιν τῶν προσκαίρων συμφερόντων καὶ ψυχοφθόρων καὶ κενῶν τέρψεων τοῦ κόσμου. Μᾶς προσφέρεται ἀδάμας, μαργαρίτης μεγάλης τιμῆς. Ἡμεῖς τὸν ἀπορρίπτομεν καὶ συνάζομεν χαλίκια καὶ σκουπίδια. Τὰ ἄλογα ζῷα διακρίνουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὠφέλιμα δι' αὐτά· ἀκόμη ἀποφεύγουν καὶ μεταξὺ τῶν χόρτων ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι βλαβερά. Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ὁ κύριος τῆς ζωϊκῆς φύσεως, ὁ λογικός, ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πλασθείς, δὲν ἔχει τὴν διάκρισιν οὐδ' ἑνὸς βοὸς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ συμφέρον του καὶ τὴν ὠφέλειάν του.

Διατί νὰ ἀπολεσθῇ οἱοσδήποτε ἄνθρωπος ; Ὁ Θεὸς τόσον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ, ὅπως σωθῇ ὁ κόσμος δι' Αὐτοῦ. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ῥίπτει τὴν σκιάν του εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ ἐθνικότητος. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ «οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος». Πάντας προσκαλεῖ, πάντας δέχεται, πάντας σῴζει καὶ εὐλογεῖ.

Δὲν εἶναι καιρός, φίλοι μου καὶ ἀδελφοί, νὰ ἀφήσωμεν τὴν μωρὰν καὶ ἐπικίνδυνον ἀδιαφορίαν μας πρὸς τὴν ἐλεήμονα πρόσκλησιν τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ μετανοήσωμεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν σωτηρίαν τὴν ὁποίαν μᾶς προσφέρει δωρεάν ; Ὅθεν δέομαι ὑμῶν, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, ὅπως συνδιαλλαγῆτε πρὸς Αὐτόν, σήμερον ὅτε εἶναι ἀκόμη καιρὸς εὐπρόσδεκτος καὶ ἡμέρα σωτηρίας. Γένοιτο !

(Ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ Μιχ. Καλοποθάκη).

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὑπὸ Φιλίππου Μαύρου (**Philip Mauro**).

ΠΡΟΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ὁ κ. Φίλιππος Μαῦρος, ἐξέχων δικηγόρος ἐν Ἀμερικῇ καὶ συγγραφεὺς πολλῶν βιβλίων, ἤρξατο τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου ὡς κεκηρυγμένος ἄπιστος· ἀλλὰ μετὰ πνευματικὴν περιπλάνησιν εἴκοσι ἐτῶν καὶ πλέον οὐ μόνον κατέληξεν εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἐνεβάθυνεν εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ὥστε τὰ συγγράμματά του τὸν κατέστησαν διδάσκαλον ἐν τῷ Χριστιανισμῷ. Τῆς ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον πραγματείας αὐτοῦ ἐπωλήθησαν ἐντὸς τῶν πέντε πρώτων ἐτῶν 70,000 ἀντιτύπων· τοσοῦτον περιζήτητον ὑπῆρξε τὸ ἔργον τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὴν μετάφρασιν ἐπιχειροῦμεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἀστέρος» εὐχόμενοι μεγάλην τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ ὠφέλειαν.

Ξ. Π. Μόσχου.

Α΄.

Ἡ χρεωκοπία τοῦ ὑλισμοῦ.

Καθ᾽ ὅλους τοὺς αἰῶνας ἡ φιλοσοφία ἠσχολήθη εἰς τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων: ***Πῶς ὁ ἄνθρωπος κατήντησε νὰ ἦναι ὁποῖος εἶναι;*** *καὶ,* ***Πῶς αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι κατήντησαν νὰ ἦναι ὁποῖαι εἶναι;*** *Ταῦτα δὲν εἶναι πράγματι δύο ζητήματα, ἀλλ᾽ ἓν καὶ μόνον· διότι ἡ κατάστασις, εἰς ἣν διατελεῖ ὁ ἀνθρώπινος κόσμος, εὑρίσκει τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἐξήγησιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.*

Ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν οἱ ἄνθρωποι μετ᾽ ἀκριβείας παρατηροῦσι τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, ὡς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπάρχουσι, καὶ τὰς μεταβολὰς τὰς ὁποίας ὑφίστανται· πλῆθος δὲ γεγονότων συνελέγη καὶ ἐξ αὐτῶν πολλοὶ «νόμοι τῆς φύσεως» ἀνευρέθησαν ἢ ὑπετέθησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ θησαυροῦ τούτου τὰ φιλοσοφικὰ πνεύματα ἐσκέφθησαν, ἀναζητοῦντα τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου.

Ἡ τελευταία καὶ μᾶλλον φιλοδοξοῦσα ἀπόπειρα πρὸς ἑνοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων εἶναι ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἑρβέρτου Σπένσερ. Κατὰ τὴν Σπενσέρειον ἀντίληψιν τοῦ σύμπαντος, πᾶσα μεταβολὴ καὶ ἀνάπτυξις κυβερνᾶται καὶ ἀείποτε ἐκυβερνήθη ὑπό τινος ἀρχῆς ἢ ***νόμου Ἐξελίξεως.*** *Κατὰ τὸν ὑποτιθέμενον τοῦτον φυσικὸν νόμον, πᾶσα ἀνάπτυξις προχωρεῖ ἀπὸ τοῦ σχετικῶς ἁπλοῦ καὶ ὁμογενοῦς εἰς τὸ σχετικῶς σύνθετον καὶ ἑτερογενές. Ἀφιέμενοι εἰς τὴν ὁδηγίαν τῆς θεωρίας ταύτης, ἀγόμεθα πρὸς τὰ ὀπίσω βαθμηδὸν εἰς κατάστασιν ἐσχάτης ἁπλότητος—εἰς περίοδον, καθ᾽ ἣν ἡ «αἰώνιος καὶ ἀκατάστρεπτος ὕλη» εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν τελείως ἁπλῆν καὶ ὁμοειδῆ, καθ᾽ ἣν «ἡ αἰώνιος καὶ ἀκατάστρεπτος» δύναμις οὐδεμίαν εἶχεν ἐκδήλωσιν καὶ οὐδεμίαν ἰδιότητα πλὴν τῆς τάσεως τοῦ ἐξελίσσεσθαι.*

Ἡ φιλοσοφία αὕτη οὐδεμίαν ἐξήγησιν παρέχει περὶ τῆς ***ἀρχῆς*** *τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως, οὔτε ἀναλαμβάνει νὰ δώσῃ νύξιν τινὰ περὶ τοῦ πῶς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξελίξεως ἤρξατο ἐνεργοῦσα. Δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἢ διὰ τίνος μέσου ἡ πρώτη ὤθησις πρὸς τὸ ἐξελίσσεσθαι μετεδόθη εἰς τὴν ὕλην κατὰ τὴν ὑποτιθεμένην αὐτῆς ἀρχικὴν κατάστασιν τῆς ἀπολύτου ἁπλότητος καὶ ὁμοιογενείας. Τοὐναντίον, ἡ Σπεν-*

σέρειος φιλοσοφία τοποθετεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ὕλης, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πρώτης πρὸς τὸ ἐξελίσσεσθαι ὠθήσεως εἰς τὴν χώραν τοῦ «ἀγνώστου». Ἀποδέχεται τὴν ὕπαρξιν «Πρώτου τινὸς Αἰτίου», διότι τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως συμπληρωθῇ ἡ ἐξήγησις. Τὸ «Πρῶτον Αἴτιον» εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως θέσῃ εἰς κίνησιν τὸ σύμπαν καὶ ἐπιβάλῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἀρχικὴν ὤθησιν πρὸς τὸ ἐξελίσσεσθαι· ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἀποπέμπεται ὡς ἐκπληρῶσαν τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ μηδόλως πλέον ἀναγκαιοῦν εἰς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων. Ἵνα δὲ μὴ ὑπάρξῃ ἐκ μέρους τῶν σπουδαστῶν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας οἱαδήποτε διάθεσις πρὸς περαιτέρω ἔρευναν περὶ τοῦ «Πρώτου Αἰτίου», συγκατελέγη καὶ τοῦτο εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ἀγνώστων», ἤτοι τῶν μὴ δυναμένων νὰ γνωσθῶσιν.

Ἡ Σπενσέρειος φιλοσοφία προβάλλει οὕτως ἑαυτὴν ὡς τὸ τελικὸν φιλοσοφικὸν σύστημα. Ἐξαιρέσει λεπτομερειῶν τινων λαλεῖ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἀφ᾽ οὗ ἐξηγεῖ πῶς τὰ πάντα, ἔμψυχά τι καὶ ἄψυχα, ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἦναι ὅ,τι εἶναι ἕνεκα βαθμιαίων μεταβολῶν καὶ νέων ἑκάστοτε καὶ πάντοτε συνθετωτέρων—ἀλλ᾽ὅλως αὐτομάτων καὶ τυχαίων—ἑνώσεων τῶν ἀρχικῶν ἀτόμων· ὅ,τι δὲ δὲν σκοπεῖ νὰ ἐξηγήσῃ,κατατάσσει εἰς τὴν ἀδιείσδυτον χώραν τοῦ «ἀγνώστου», ἤτοι τοῦ μὴ δυναμένου νὰ γνωσθῇ.

Ἠγέρθη ὀρθῶς ἡ ἀντίρρησις ὅτι ἡ φιλοσοφία αὕτη εἶναι καθ᾽ ὑπερβολὴν ἀφιλοσόφητος, βεβαιοῦσα ὅτι ὁ Θεὸς (ὄνομα, ὅπερ πολλοὶ προτιμῶσι τοῦ ὀνόματος τοῦ «Πρώτου Αἰτίου») στερεῖται δυνάμεως, ὅπως καταστήσῃ ἑαυτὸν γνωστὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἡ χρῆσις περὶ αὐτοῦ τοῦ ὅρου «ἄγνωστος» εἶναι ὅλως αὐθαίρετος. Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης εἶναι ἁπλῶς αὐθάδης προσπάθεια, ὅπως ἐγερθῇ φραγμὸς κατὰ πάσης ἐρεύνης ἐκείνου, ὅπερ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὀφείλει νὰ γνωσθῇ· καὶ ἐκ τούτου καὶ μόνου ὁ ἀληθῶς σοφὸς δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν πηγὴν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σπένσερ. Ἐὰν ἅπαξ ὑποδειχθῇ, γίνεται εὐθὺς κατάδηλον ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἦτο Θεός, ἐὰν δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον περὶ Ἑαυτοῦ καὶ περὶ τῶν βουλῶν Αὐτοῦ ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ κόσμου ὅσον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶναι ἐπιδεκτικὸν νὰ γνωρίσῃ.

Δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Ἑρβέρτου Σπένσερ καὶ τῆς Σχολῆς αὐτοῦ μέχρι τοσούτου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ τι περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχῆς, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μετὰ τῆς παραδόξου αὐτῆς ἀντιφάσεως καὶ περὶ τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος ἢ ὀργανισμοῦ τοῦ κόσμου, εἰ μὴ μόνον ἐὰν τοῦτο ἀποκαλυφθῇ παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου οἱ «διανοούμενοι» πάσης Σχολῆς δύνανται νὰ σταθῶσιν· ἡ δὲ πρώτη μεταξὺ αὐτῶν διαίρεσις πρέπει νὰ γείνῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν ὁ Θεὸς ὄντως ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἀποκάλυψιν ἢ οὐχί· ἤτοι ἐπὶ τοῦ ζητήματος: Εἶναι ἡ Ἁγία Γραφὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ;

(ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

Γένεσ. β'. 7, *Λευΐτικ.* ιζ'. 11, *Ματθ.* ι'. 28, ιστ'. 25—26, *Μάρκ.* ιδ'. 34, η'. 37. Πνεῦμα—ψυχὴ—σῶμα (Α'. Θεσσαλ. ε'. 23).

«Ὑπάρχει κἄτι τι ἄλλο ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πλὴν τῆς ὕλης, ὑπάρχει τι τὸ ἄϋλον, τὸ διαρκές, τὸ πάντοτε παρόν, τὸ ἀνεξάρτητον τῆς ὕλης· αὐτὸ τὸ κἄτι τι εἶνε ἡ *ψυχή*». (Claude Bernard).

Τὸ πρῶτον ζήτημα, ὅπερ τίθεται ἐνώπιόν μας, εἶναι ***νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν ἔχωμεν ψυχὴν ἢ ὄχι·*** τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε οὐσιῶδες· διότι ἐὰν ἀνεγνωρίζομεν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἓν ὀνειροπόλημα, δὲν θὰ ἐπροχωροῦμεν τότε περαιτέρω· πρὸς τί νὰ ὁμιλήσωμεν κατόπιν περὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ περὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Θεοῦ ; Ἔπρεπε τότε νὰ φροντίσωμεν πῶς νὰ ἀπολαύσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὸν παρόντα κόσμον, πρὶν ἢ ἐξαφανισθῶμεν εἰς τὴν μεγάλην νύκτα τῆς ἐκμηδενίσεως καὶ τοῦ ἀγνώστου.

Εὐτυχῶς ὅμως ***εἰς πάντα αἰῶνα καὶ εἰς πᾶσαν χώραν ὁ ἄνθρωπος ἐπίστευσεν ὁρμεμφύτως εἰς τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς του·*** ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου σκέψις τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξεν ἁπλῆ καὶ στοιχειώδης, δὲν ἦτο διηνεκὴς καὶ ἐνδελεχής· πρὸς ὑποστήριξιν δὲ ταύτης ἄνθρωποι σοφοί, φιλόσοφοι, μεγαλοφυεῖς, δὲν ἐδίστασαν νὰ γράψουν ὀγκώδεις ἐπὶ τούτου τόμους. Χρειάζονται πράγματι λόγοι ἰσχυρότατοι διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀπορρίψωμεν μίαν ἰδέαν τόσον γενικὴν καὶ νὰ ἀντιταχθῶμεν πρὸς τὴν παγκόσμιον γνώμην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, ἀνάγκη νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν φυσικήν, μεταχειριζόμενοι ἐν ἀναλογίᾳ μίαν ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν γίνεται λόγος—καὶ πάντες βεβαίως θὰ ἠκούσατε—περὶ ἑνὸς σώματος, τὸ ὁποῖον οἱ φυσικοὶ οὐδέποτε εἶδον, ἂν καὶ πολλοὺς πρὸς τοῦτο κατέβαλον κόπους καὶ προσπαθείας, εἰς τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν ὕπαρξιν πιστεύουν ἀκραδάντως, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦν ***αἰθέρα.*** Εἶναι δὲ τόσον βέβαιοι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ αἰθέρος, ὥστε ἀποκαλοῦν ἀμαθεῖς καὶ ὀπισθοδρομικοὺς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν παραδέχονται τὴν ὕπαρξίν του. Ἠξεύρετε δὲ πῶς ἔφθασαν εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτό, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶδον ;... Ἁπλούστατα διότι παρετήρουν πλῆθος φυσικῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθοῦν ἄλλως πῶς. Παρετήρουν καθ' ἑκάστην τὸ φῶς, τὴν θερμότητα, τὸν ἠλεκτρισμόν, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν πῶς παράγονται τὰ φαινόμενα ταῦτα. Τέλος ἀναζητοῦντες, ἐσκέφθησαν μήπως πάντα τὰ φαινόμενα ταῦτα ὀφείλωνται εἰς κίνησιν ; μήπως δηλ. ἦτο κίνησις ποικίλλουσα ἑνὸς λεπτοῦ καὶ διαπεραστικοῦ στοιχείου, ὅπερ διαδίδεται πανταχοῦ καὶ εἰσδύει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀδιαφανῆ σώματα καὶ εἰς τὰ μεταξὺ τῶν πλανητῶν διαστήματα. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ἐπαναλαμβάνομεν, οὐδεὶς τὸ εἶδεν, ἀλλ' ἡ ὕπαρξίς του ἐξηγεῖ τόσον καλῶς ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ παρατήρησις ἐβεβαίου πρὸ πολλοῦ καὶ ἡ εἰ-

κασία περὶ τοῦ αἰθέρος συνεφώνει τόσον τελείως πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις, ὥστε ἀμέσως ὅλος ὁ σοφὸς κόσμος τὴν παρεδέχθη ὡς βεβαιότητα. Δυστυχία δὲ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἐκφράση ἀμφιβολίας, διότι τοῦ ἦτο δύσκολον νὰ πιστεύση εἰς πρᾶγμα ἀόρατον!

Τοιουτοτρόπως ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη μὲ τὰς θαυμασίας της ἀνακαλύψεις, ἡ ἐπιστήμη ἡ ἔχουσα ὡς μέθοδον νὰ μὴ παραδέχεται τίποτε, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἐξελέγξη καὶ νὰ ζυγίση, ἡ ἐπιστήμη αὕτη στηρίζεται ὁλόκληρος ἐπὶ ὑποθέσεως στοιχείου ἀοράτου, ***πιστεύει εἰς τὸ ἀόρατον***, εἶναι ***ἀναγκασμένη νὰ παραδεχθῇ τὸ ἀόρατον***, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ ἀπαρνηθῇ ἑαυτήν.

Οὐδεμίαν ἔχομεν ἀντίρρησιν ὅπως πιστεύσωμεν εἰς τὸν αἰθέρα· εὑρίσκομεν μάλιστα ὡραιοτάτην τὴν ἰδέαν καὶ ὑποκλινόμεθα ἐνώπιον τοῦ ἀψευδοῦς τῆς ἐπιστήμης. ***Ἀπαιτοῦμεν ὅμως καὶ διὰ τὸ πνευματικὸν μέρος τῆς ζωῆς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς μέθοδον***: τοῦ ***πιστεύειν εἰς τὸ ἀόρατον***. Παρατηροῦμεν πράγματι φαινόμενα πνευματικὰ εἰς τὴν ζωὴν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν ἡμῶν αὐτῶν· δὲν γνωρίζομεν ὅμως πῶς νὰ τὰ ἐξηγήσωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς καμμίαν ἐξήγησιν διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Δὲν ἔχομεν ἆρά γε τὸ δικαίωμα νὰ προβάλωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν ὑπόθεσιν, μίαν εἰκασίαν, ὅτι ὑπάρχει μία ***δύναμις ἀόρατος καλουμένη ψυχὴ*** ἢ καὶ ἄλλως πῶς; Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶνε μία ἀναλογία μόνον, ἥτις μίαν ἡμέραν ἴσως δὲν θὰ ἦναι πλέον τόσον ἀληθὴς ὅσον τώρα, ἐὰν π.χ. κατορθωθῇ ποτὲ δι' ἰσχυρῶν ἐργαλείων νὰ παρατηρήσωμεν ἀπ' εὐθείας τὸν αἰθέρα, ἐνῷ οὐδέποτε θὰ ἦναι τοῦτο κατορθωτὸν διὰ τὴν ψυχήν, ἥτις μόνον διὰ τῆς ἐσωτερικῆς παρατηρήσεως δύναται νὰ μελετηθῇ. Ἐν τούτοις, ἡ παραδοχὴ τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς λύει πλῆθος προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἄλλως εἶναι ἄλυτα. Ἔχει δ' ἐξ ἄλλου τὸ προνόμιον ἡ θεωρία αὕτη νὰ ἀνατρέχῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διανοουμένης ἀνθρωπότητος, μᾶς δεικνύει ὅτι πάντοτε ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, οἵτινες ἐσκέπτοντο καὶ διενοοῦντο περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ψυχῆς, ἐνῷ ὁ αἰθὴρ εἶναι πρᾶγμα ὅλως νέον. Ἡ θεωρία τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς ἐπὶ τέλους μᾶς ὠφελεῖ, μᾶς καθιστᾷ καλλιτέρους· διατί νὰ μὴ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν θεωρήσωμεν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν; Δὲν ζητοῦμέν τι πλειότερον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἡ ἐπιστήμη—κάθε ἐπιστήμη, ἡ ὁποία εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου, ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἥτις δὲν εἶναι μεροληπτικὴ καὶ ἥτις ὀφείλει νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν θεωρίαν μας ταύτην καὶ νὰ σεβασθῇ τὴν ψυχὴν ἡμῶν, τοὐλάχιστον ὅσον σεβόμεθα τὸν αἰθέρα της.

Εἰς τὴν ζωὴν ἡμῶν, εἰς τὴν ζωὴν ἑκάστου ἀνθρώπου, παρατηροῦνται ***δύο εἴδη φαινομένων***: τὰ φαινόμενα, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα καὶ τὰ ὁποῖα καλοῦνται ***φυσιολογικά***, καὶ τὰ φαινόμενα, ἅτινα δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ σῶμα, καὶ ἅτινα ὀνομάζονται ***ψυχικά***, παρ' ἐκείνων, οἵτινες πιστεύουν εἰς τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ παρ' ἐκείνων ἀκόμη, οἵτινες δὲν πιστεύουν εἰς ταύτην. Τὰ πρῶτα εἶναι τὰ προερχόμενα ἐξ ἁπλῆς λειτουργίας τοῦ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ (ἀναπνοή, κυκλοφορία, πέψις, θρέψις, κλπ.) καὶ τὰ ὁποῖα δυνάμεθα, ἄνευ πολλοῦ κόπου, νὰ

παρατηρήσωμεν ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, ἀρκεῖ μόνον νὰ χρησιμοποιήσωμεν πρὸς τοῦτο τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν δι' ἐξωτερικῆς ὅλως παρατηρήσεως. Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθοῦν καὶ σπουδασθοῦν εἰμὴ μόνον δι' ἐσωτερικῆς παρατηρήσεως—διὰ τοῦ μέσου ἐκείνου, ὅπερ καλεῖται **συνείδησις**, ἥτις γενικῶς ἐννοουμένη εἶναι εἷς ὀφθαλμὸς ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἔσω. Ἔχομεν π.χ. μῖσος ἢ ἔχθραν κατά τινος· τὸ συναίσθημα τοῦτο θὰ ἐκδηλωθῇ ἐξωτερικῶς διὰ λόγων ἢ ξυλοκοπημάτων· ἀλλ' αὐτὸ ἔχει τὴν ἕδραν του καὶ τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας του ἐντὸς ἡμῶν, οὐχὶ εἰς τὸ σῶμα ἀλλ' εἰς ἄλλο τι.

Ἡ **ἐσωτερικὴ παρατήρησις** εἶναι τόσον πραγματική, ὥστε ἀρχαῖός τις φιλόσοφος, ὁ Δημόκριτος, ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ νὰ γνωρίσῃ καλλίτερον τὸν ἑαυτόν του. Ἡ λέξις **συνείδησις** ἀποδίδει ἀκριβῶς τὴν ἰδέαν ταύτην· σημαίνει **γνῶσιν σεαυτοῦ** (εἰδέναι σεαυτόν). Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν δύο τούτων φαινομένων, τῶν φυσιολογικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν, δύναται κανεὶς ἢ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐξαρτήσῃ τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο, συνταυτίζων αὐτὰ καὶ μὴ κάμνων διάκρισιν μεταξύ των—τοῦθ' ὅπερ εἶναι **ὁ ὑλισμὸς**—, ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν διάκρισιν, τὸν χωρισμὸν αὐτῶν, πιστεύων οὕτως εἰς τὴν ὕπαρξιν **ψυχῆς**, αἰτίας τῶν ψυχολογικῶν φαινομένων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὕπαρξιν τοῦ **σώματος**, αἰτίας τῶν φυσιολογικῶν φαινομένων,

Ὁ **ὑλισμὸς** μᾶς διδάσκει τὰ ἑξῆς: Οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει εἰς τὸ σύμπαν εἰμὴ **δύναμις καὶ ὕλη ἐν κινήσει.** Ὅθεν τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὰ λοιπά, εἶναι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα—δύναμις καὶ ὕλη ἐν κινήσει. Ὁ ἐγκέφαλος ἐκκρίνει τὴν σκέψιν ἀπαραλλάκτως καθὼς ὁ στόμαχος ἐκκρίνει τὸ γαστρικὸν ὑγρόν. Διὰ νὰ παραχθοῦν, λέγουν, τὰ πνευματικὰ λεγόμενα φαινόμενα—ἡ σκέψις, τὸ αἴσθημα, ἡ θέλησις—χρειάζονται διάφοροι συμπυκνώσεις τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων· θὰ φθάσουν οὕτω νὰ ἐντοπίσουν εἰς τὸν **ἐγκέφαλον** ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς **συνειδήσεως**· οἱ φυσιολόγοι προσπαθοῦν νὰ εὕρουν τὸ πᾶν μὲ τὸ μαχαίριον καὶ τὴν σμίλην! Ἡ ψυχή, κατὰ τοὺς ὑλιστάς, ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ κύματος ἀφρόν· τὸ κῦμα ἐσχηματίσθη διὰ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ὕδατος· ὅταν τὸ κῦμα ἐξαφανισθῇ, καὶ ὁ ἀφρὸς διαλύεται. Ἡ ψυχή, λέγουν, εἶναι ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἁρμονικὴ συμφωνία, ἡ προερχομένη ἐκ μουσικοῦ τινος ὀργάνου. Ἡ ψυχή, λέγουν, εἶναι ἡ μαθηματικῶς συνισταμένη τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος, δὲν εἶναι δὲ οὐδὲν καθ' ἑαυτὴν ἀλλ' ἐξαφανίζεται ἀμέσως ἅμα ὡς τὸ σῶμα παύσῃ νὰ λειτουργῇ.

Δὲν ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀνατρέψωμεν τὸν ὑλισμόν· θὰ ἐπικαλεσθῶμεν μόνον πρὸς τοῦτο τὸν ὀρθὸν λόγον, ὅστις εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀληθείας. Οὐδεὶς ἀναμφιβόλως ἀρνεῖται τὴν στενὴν καὶ ἀδιάσπαστον σχέσιν, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος, ὡς καὶ τὴν μεταξὺ τῶν δύο τάξεων τῶν φαινομένων, περὶ ὧν προλαβόντες ὡμιλήσαμεν. Εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος παρασύρει μετ' αὐτῆς ἐν γένει εἶδός τι ἠθικῆς καταπτώσεως· δὲν ἐγγίζει τις

τὸ σῶμα χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ καὶ τὴν ψυχήν. Γνωρίζομεν ὅλοι ἐκ πείρας ὅτι ὑγιὴς φυσικὴ κατάστασις προδιαθέτει εἰς εὔθυμον διάθεσιν, καὶ τἀνάπαλιν, ἀσθενὴς φυσικὴ κατάστασις καθισιᾷ τὸν ἄνθρωπον δύσθυμον, κλπ. Γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι ἡ ἡλικία, τὸ φῦλον, τὸ κλίμα, τὸ περιβάλλον, ἐξασκοῦν βαθεῖαν ἀληθῶς ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν φυσιολογικῶν φαινομένων· ὅτι οἱονδήποτε ναρκωτικὸν (τὸ οἰνόπνευμα π.χ.) λαμβανόμενον εἰς μεγίστην ποσότητα, παραλύει τὸν ἐγκέφαλον καὶ δύναται νὰ ἀπαλείψῃ τὴν πνευματικὴν ζωηρότητα· ἐὰν δὲ ἐπέλθῃ βλάβη τις τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ εὐφυία τοῦ ἀνθρώπου δύναται πράγματι νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς βλακείας ἢ τῆς παραφροσύνης.

Αὐτὰ δεικνύει ἡ καθημερινὴ πεῖρα. Ἀλλ' ἡ ἀμοιβαιότης δὲν ὑστερεῖ ὡς πρὸς τοῦτο: τὸ ἠθικὸν ἐπιδρᾷ τοὐλάχιστον τοσοῦτον ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ, ὅσον καὶ τὸ φυσικὸν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ. Τὸ σῶμα εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν μιᾶς ἠθικῆς δυνάμεως ἥτις οὐδὲν ἔχει τὸ ὑλικόν, τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν ἐπίδρασιν ὑφίσταται ἑκὸν ἄκον τὸ σῶμα. Τοιαύτη λ.χ. συγκίνησις ἢ λύπη ἢ χαρὰ τῆς πνευματικῆς σφαίρας, δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἄμεσον ἐπὶ τοῦ σώματος ἐνέργειαν· πάντες δὲ οἱ ἰατροί, καὶ οἱ ὑλιστικώτεροι ἐξ αὐτῶν, γνωρίζουν κάλλιστα νὰ προσφεύγουν εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀρρώστου ὕπαρξιν, ὅπως ἐπιφέρουν εἰς τὸ πάσχον σῶμά του τὴν σωτηρίαν ἀντίδρασιν.

Ἀφ' ἑτέρου, ποσάκις συμβαίνει ὥστε τὸ μὲν σῶμα νὰ φαίνεται παραλελυμένον, ἀδρανές, σχεδὸν νεκρόν, ἐνῷ τὸ *ἐγὼ* διατηρεῖ ὁλόκληρον τὴν συνείδησίν του! Ποσάκις ἄνθρωποι ἀποθνήσκοντες ἐπανεῦρον εἰς τὰς τελευταίας των στιγμὰς πλήρη τῆς ὑπάρξεώς των τὴν συνείδησιν, ἐνῷ τὸ σῶμα αὐτῶν ἦτο πλέον ἐρείπιον! Οὕτως ἀποθνήσκων τις ἐκφράζει τὰς τελευταίας του θελήσεις μὲ πλήρη διαύγειαν. Γνωρίζομεν ὡσαύτως παραδείγματα καταληψίας, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουν λίαν περίεργα φαινόμενα ψυχικῶν ἐκδηλώσεων εἰς ἓν ἀποκεκοιμισμένον σῶμα. Ἀναφέρεται ὅτι κύριός τις μεσῆλιξ, ἄγαμος, εὑρέθη ἐν καταστάσει τελείας καταληψίας· οἱ κληρονόμοι του συνηθροισμένοι πέριξ τῆς κλίνης του, ἐνόμιζον αὐτὸν νεκρὸν καὶ ὡμίλουν ἤδη περὶ τῆς περιουσίας του, τῆς ὁποίας θὰ ἐγίνοντο κύριοι.

Ὁ ἀσθενὴς ἤκουε σαφῶς τὰ πάντα, ἂν καὶ ἦτο ἐντελῶς ἀνίκανος νὰ κινηθῇ· διατηρῶν ὅμως ὅλην τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματός του, ἂν καὶ εὑρισκόμενος εἰς τὴν καταληπτικὴν κατάστασιν, προέβη εἰς τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν νὰ νυμφευθῇ ἐὰν ἐθεραπεύετο· πράγματι δὲ μετ' οὐ πολὺ θεραπευθεὶς ἐνυμφεύθη καὶ ἡ μετὰ πόθου ἀναμενομένη κληρονομία μετεβιβάσθη εἰς τὰ τέκνα του τὰ ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθέντα!

Γνωρίζομεν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο θὰ ἐξηγήσουν οἱ φυσιολόγοι διὰ τῆς θεωρίας τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐντοπίσεων, δηλ, διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι μέρη τινὰ μόνον (μοῖραι ἐγκεφαλικαὶ) τοῦ ἐγκεφάλου ἦσαν παραλελυμένα καὶ ἄλλα δὲν ἦσαν. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἴσως πιθανόν· ἀλλὰ δυσκολευόμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἓν σῶμα, τὸ ὁποῖον δὲν λειτουργεῖ πλέον ἢ σχεδὸν δὲν λειτουργεῖ, δύναται νὰ διατηρῇ ἀκόμη τοιαύτην πνευματικὴν ζωτικότητα, ἐὰν δὲν εἶναι ἐμπεποτισμένον μὲ κάποιον στοιχεῖον ἀνώτερον ἑαυτοῦ, τὸ ὁποῖον καλεῖται ψυχή;

(ἕπεται συνέχεια) *Μιχ. Ν. Καΐρης, ἰατρός.*

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

(Συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Βίος καὶ πολιτεία τῆς Μεσαιωνικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Μεσαιῶνος εἶναι ***ὁ χωρισμὸς τῆς θρησκείας ἀπὸ τὴν ἠθικήν.*** Ἡ εὐλάβεια τῶν Χριστιανῶν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἦτο ἐξωτερικῶς μεγίστη, ἔχουσα ὡς ρίζαν τὴν δεισιδαιμονίαν μᾶλλον ἢ τὴν ζῶσαν εὐσέβειαν. Ὁ φόβος, καὶ οὐχὶ ἡ ἀγάπη, ἦτο τὸ ἐλατήριον τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ παραμέλησις τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας περιήγαγε τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα εἰς τὴν μᾶλλον παχυλὴν ἀμάθειαν καὶ ἄγνοιαν τῶν ζωτικῶν ἀληθειῶν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας [1]), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ εἰσαγωγὴ τόσων τύπων, ἐξωτερικῶν συμβόλων καὶ Ἐθνικῶν συνηθειῶν εἰς τὴν λατρείαν ἀπερρόφησεν ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ τῆς θρησκείας, οὕτως ὥστε οὐδόλως ἄπορον ὅτι ***ἐλησμονήθη ἡ οὐσία καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς*** καὶ ὅτι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπεκάθησε τόσον βαθὺ πνευματικὸν σκότος. Οἱ Χριστιανοὶ ἐξεδήλουν τὴν εὐλάβειάν των κτίζοντες ναούς, ἐκτελοῦντες ταξείδια προσκυνήσεως εἰς ἁγίους τόπους, περισυλλέγοντες «ἅγια λείψανα», κτλ. καὶ ὅμως ἔζων οἱ πλεῖστοι βίον ἔκλυτον καὶ ἀνήθικον. Οἱ Φράγκοι βασιλεῖς, μολονότι ἐπεδείκνυον μέγιστον σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἦσαν περιβόητοι κακοῦργοι. Πολλοί, ἂν μὴ οἱ πλεῖστοι, τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξαν ἔνοχοι φρικτῶν κακουργημάτων καὶ δεινῆς ἠθικῆς παραλυσίας. Οὐκ ὀλίγοι Πάπαι, ὡς εἴδομεν, ἦσαν ἀσύστολοι ἐγκληματίαι. Πάμπολλοι ἐπίσκοποι ἐν τῇ Δύσει διῆγον βίον ὅλως κοσμικόν, ἂν μὴ ἀκόλαστον καὶ φιλήδονον, περὶ πᾶν ἄλλο τυρβάζοντες ἢ περὶ τὰ πνευματικὰ συμφέροντα τοῦ ποιμνίου αὐτῶν. Ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν ἀναριθμήτων μοναχῶν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, μεγάλη ἐπεκράτει ἐξαχρείωσις. Τὸ δὲ παράδειγμα τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν τούτων κορυφῶν καὶ ἡγετόρων μοιραίως ἐπέδρα ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ.

---

1) Ἐν τῇ Δύσει ἐνωρὶς ἀπηγορεύθη εἰς τὸν λαὸν καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ οἱασδήποτε μεταφράσεως αὐτῆς, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἀναγνώσεως «παρεννοήσουν οἱ Χριστιανοὶ τὰς διδασκαλίας αὐτῆς καὶ περιπέσουν εἰς πλάνην». Οἱ λαϊκοί, ὅσοι ἀνεγίνωσκον τὰς Γραφάς, ἐθεωροῦντο ὡς αἱρετικοὶ καὶ κατεδιώκοντο. Ὁ 14ος κανὼν τῆς ἐν Τολώσῃ συνόδου (1229) λέγει : «Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς λαϊκοὺς νὰ ἔχωσι παρ' ἑαυτοῖς τὰς Γραφὰς τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης». Μέχρι δὲ τοῦ 17ου αἰῶνος, ὁπότε ἡ ἐλευθέρα χρῆσις καὶ κυκλοφορία τῆς Γραφῆς ἐγενικεύθη εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης (πλὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ Αὐστρίας), χιλιάδες ἀνθρώπων ἐκάησαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς διότι εἶχον καὶ ἀνεγίνωσκον τὰς Γραφάς. Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία καὶ μέχρι σήμερον ἔτι ἀποδοκιμάζει τὴν ὑπὸ τῶν λαϊκῶν χρῆσιν τῶν Γραφῶν.

Ὁ **10ος *αἰὼν*** διακρίνεται ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Εὐρώπης ὡς ὁ ***σκοτεινότερος καὶ ἀνηθικώτερος τοῦ Μεσαιῶνος***. Ἐφ᾽ ὅσον ἐπλησίαζε τὸ ἔτος 1000 μ. Χρ., δεισιδαίμων τις πεποίθησις κατέλαβε τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὅτι ***ἐπίκειται τὸ τέλος τοῦ κόσμου***· καὶ ἡ ἰδέα αὕτη, ἀντὶ νὰ στρέψῃ τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν μετάνοιαν καὶ πρὸς μεγαλειτέραν καθαρότητα καὶ εὐσέβειαν, τοὐναντίον ***παρέλυσε πᾶσαν κοινωνικὴν ἠθικὴν*** καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀναρχία ἐκορυφώθη· πανταχοῦ ἐπεκράτει ἡ ληστεία, ἡ πειρατεία, ἡ ἁρπαγὴ καὶ ἡ βία, πᾶσα δὲ ἠθικὴ ἀρχὴ εἶχε χαλαρωθῆ.

Μὄλον τοῦτο ἀπέμεινε πάντοτε ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει μία δύναμις, ἥτις συνεκράτει τὰς κοινωνίας ἀπὸ τὴν τελείαν ἀποσύνθεσιν· οὐδ᾽ ἀπέλιπον καθ᾽ ὅλον τὸν Μεσαίωνα ἄνδρες εὐσεβεῖς καὶ ἰδεολόγοι, οἵτινες ἀτομικῶς εἰργάζοντο, ὡς ἡ ἀγαθὴ ζύμη, πρὸς διατήρησιν τῶν Χριστιανικῶν ἰδανικῶν ἐν μέσῳ γενεᾶς πονηρᾶς καὶ διεστραμμένης. Τοιουτοτρόπως, παρ᾽ ὅλην τὴν ἠθικὴν ἐξαχρείωσιν τῆς κοινωνίας, ὁ οἰκογενειακὸς βίος ἔμεινε πάντοτε καθαρώτερος μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἢ μεταξὺ τῶν ἀπίστων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἀνώτερος τοῦ τῶν ἀρχαίων Ἐθνικῶν.

Ἡ ***λατρεία***, ὡς ἐλέχθη, εἶχεν ἤδη περιορισθῇ εἰς τὴν λειτουργίαν, τὰ μυστήρια καὶ τοὺς ἄλλους ἐξωτερικοὺς τύπους. Ὅσῳ δὲ μᾶλλον ἐξέλειπεν ὁ πνευματικὸς χαρακτὴρ τῆς λατρείας, τόσῳ μᾶλλον περιεβάλλοντο αἱ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας δι᾽ ἐξωτερικῆς αἴγλης καὶ μεγαλοπρεπείας καὶ ἐλαμπρύνοντο διὰ τοῦ στολισμοῦ τῶν ναῶν, διὰ τῶν χρυσῶν καὶ πολυχρόμων ἀμφίων τοῦ κλήρου καὶ τῶν τοιούτων. Ἡ χρῆσις θυμιαμάτων καὶ φώτων, συνήθεια ἀρχικῶς Ἐθνική, εἶχε πρὸ πολλοῦ γενικευθῆ ἐν τῇ Χριστιανικῇ λατρείᾳ. Ἡ Εὐχαριστία εἶχε μετατραπῆ εἰς ***θυσίαν*** καὶ διάφοροι τελεταὶ περιεβλήθησαν τὴν ἰδιότητα ***μυστηρίων***.[1]) Ἐπληθύνθησαν αἱ ἑορταί, τὰ προσκυνήματα, τὰ ἅγια λείψανα καὶ αἱ θαυματουργοὶ εἰκόνες.

Ἡ ***ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις*** διεμορφώθη ἄλλως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἢ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰς τὴν Δύσιν, ὡς εἴδομεν, ἐπεκράτησεν ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἡ ***πνευματικὴ κυριαρχία τοῦ Πάπα Ρώμης***. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ οἱ ἐπίσκοποι, ὑποστηριζόμενοι διὰ πολιτικοὺς λόγους ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀντέστησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πάπα· ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν Ρώμην. Ἐν Γερμανίᾳ οἱ μητροπολῖται ἔλαβον κατ᾽ ἀρχὰς μεγάλην δύναμιν, ἣν ὑπέθαλπον οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ὡς ὅπλον ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν χειραφετήσεως ἀπὸ τὴν Παπικὴν κυριαρχίαν. Ὅθεν οἱ Πάπαι πᾶσαν κατέβαλλον

1) Τὰ *μυστήρια* ταῦτα ἐν μὲν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἦσαν, κατὰ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν ***δύο*** (Βάπτισμα καὶ Εὐχαριστία), κατὰ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην **ἕξ**, κατὰ Νικόλαον τὸν Καβάσιλαν *τρία*· πρῶτος Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης (1429) ἀναφέρει τὰ ***ἑπτά***, ἅτινα σήμερον πρεσβεύει ἡ Ἀνατολ. Ἐκκλησία. Καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ὡσαύτως τὰ μυστήρια (sacramenta) ἦσαν ἀρχικῶς πολλά, περιωρίσθησαν δὲ εἰς ***ἑπτὰ*** ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Πέτρου τοῦ Λομβαρδοῦ (12ου αἰῶνος).

προσπάθειαν ὅπως, ἐφ' ὅσον ἐξηπλοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, αἱ νέαι ἱδρυόμεναι ἐκκλησίαι μὴ ὑπάγωνται εἰς τοὺς Γερμανοὺς μητροπολίτας, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Παπικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τοῦτο εὗρον πολλάκις συνεπίκουρον τὸν κατώτερον κλῆρον, ὅστις διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς τυραννίας τῶν φιλάρχων μητροπολιτῶν, ἐπροτίμα τὸν ἄμεσον μετὰ τοῦ Πάπα σύνδεσμον. Τοιουτοτρόπως βαθμηδὸν ἀπώλεσαν οἱ μητροπολῖται καὶ αἱ περὶ αὐτοὺς τοπικαὶ σύνοδοι τὴν δύναμίν των καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας τοῦ Πάπα.

Ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς ἐλέχθη εἰς προηγούμενον κεφάλαιον, οἱ ἐπίσκοποι, μητροπολῖται καὶ πατριάρχαι εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς θρησκείαν τοῦ κράτους περιῆλθον ὑπὸ τὴν ***δεσποτείαν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας***. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες ἠξίουν ὅτι ***ἵστανται ὑπεράνω παντὸς νόμου***, λίαν ἐνωρὶς ἤρχισαν νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις. Ἐπειδὴ ἐχρίοντο μὲ τὸ μύρον, ὅταν ἀνήρχοντο εἰς τὸν θρόνον, ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς ***ἱερατικόν τινα χαρακτῆρα***, καὶ ἔφερον, ὅπως καὶ οἱ ἐπίσκοποι, τὸν τίτλον «ἅγιος».[1] Εἴδομεν ὅτι πάσας τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους συνεκάλεσαν οὐχὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ κορυφαί, ἀλλ' οἱ αὐτοκράτορες, οἵτινες καὶ τὰ θέματα τῶν συζητήσεων ὥριζον καὶ ἐπεφύλαττον εἰς ἑαυτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως ἢ μὴ τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν. Ὁ κατὰ τῶν εἰκόνων ἀγὼν ἐκηρύχθη καὶ διηυθύνθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Μακεδόνων, τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων αὐτοκράτορες εἶχον μάλιστα καὶ ἱκανὰς θεολογικὰς γνώσεις, ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι ἐδικαιοῦντο νὰ ρυθμίζουν αὐτοὶ τὰ διοικητικὰ καὶ δογματικὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Πατριάρχαι, ἰδίως ἐν Κων)πόλει, ***διωρίζοντο καὶ καθῃροῦντο κατὰ βούλησιν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων***. Λέων μάλιστα ὁ Σοφὸς ἀνεβίβασεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν 16-ετῆ ἀδελφόν του, ὁ δὲ Ρωμανὸς τὸν 16-ετῆ υἱόν του Θεοφύλακτον! Ἀνεφέραμεν δὲ ἐν τοῖς προγενεστέροις τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καθαίρεσιν τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Φωτίου καὶ τόσων ἄλλων Πατριαρχῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο μοιραίως κατέστησε τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸ πλεῖστον ***ὄργανα τοῦ βασιλέως πειθήνια***. Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ οὐκ ὀλίγοι ἱεράρχαι, οἵτινες διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συνειδήσεώς των ἀπέναντι τῶν πιέσεων τῶν αὐτοκρατόρων καὶ δὲν ἐπτοήθησαν οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μαρτυρίου εἰς τὴν σθεναρὰν των ἀντίστασιν κατὰ τῶν βασιλικῶν ὑπερβασιῶν. Τοῦτο συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως πάντοτε μέγα κῦρος καὶ ἠθικὴν δύναμιν ἀπέναντι τῶν βασιλέων, παρ' ὅλας τὰς

1) Περὶ τῶν ἀξιώσεων τούτων τῶν αὐτοκρατόρων, λέγει ὁ Νικήτας Ἀκομινάτος: «Τοῖς πλείοσι βασιλεῦσι Ρωμαίων οὐκ ἀνεκτόν εστιν ὅλως ἄρχειν μόνον καὶ χρυσοφορεῖν καὶ χρῆσθαι τοῖς κοινοῖς ὡς ἰδίοις καὶ διαδιδόναι ταῦτα καθὼς καὶ οἷς βούλονται . . . ἀλλ' εἰ μὴ καὶ σοφοὶ δοκεῖεν και θεοείκελοι τὴν μορφὴν καὶ ἥρωες τὴν ἰσχὺν καὶ ὡς Σολομων θεόσοφοι καὶ δογματισταὶ θειότατοι καὶ κανόνες τῶν κανόνων εὐθύτεροι καὶ ἁπλῶς θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων γνώμονες, δεινὰ οἴονται πάσχειν. Ἔνθεν . . . οἱ αὐτοὶ καὶ δογμάτων εἰσηγηταὶ καὶ δικασταὶ καὶ ὁρισταί, πολλαχοῦ δὲ καὶ κολασταὶ τῶν μὴ συμφωνούντων γίνονται» (Περὶ Μανουὴλ Κομν. 7,5).

πιέσεις καὶ αὐθαιρεσίας τούτων. Παράδειγμα τοῦ κύρους τούτου ἔχομεν τὴν ταπείνωσιν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ὅστις δημοσίᾳ ὑπεβλήθη εἰς μετάνοιαν ἐπ' ἐκκλησίας, ὡμολογήσας τὸ ἁμάρτημά του (τῆς τυφλώσεως τοῦ νομίμου διαδόχου τοῦ θρόνου), ἵνα λάβῃ τὴν ἄφεσιν παρὰ τοῦ Πατριάρχου.

Πρέπει δὲ νὰ ἐξαρθῇ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἕλληνες Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἐν συνόλῳ ὑπῆρξαν ἄνδρες ***ἀσυγκρίτως ἠθικώτεροι*** τῶν συγχρόνων αὐτοῖς Παπῶν, οὐδ' ἀναφέρει ἡ ἱστορία ἕνα κἂν Πατριάρχην ἔνοχον τοιούτων ἐγκλημάτων, ἅτινα κατῄσχυναν τόσους καὶ τόσους Ρωμαίους ποντίφηκας.

Ἡ δύναμις τῶν Πατριαρχῶν Κων)πόλεως ηὐξήθη μεγάλως σὺν τῷ χρόνῳ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς προσαρτήσεως εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν των τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατ. Ἰλλυρίας κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα, τῆς ἐκκλησίας τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα καὶ τῆς τῶν Ρώσσων κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἐκ τῆς καταπτώσεως καὶ ἀφανείας, εἰς ἣν περιῆλθον τὰ Πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας διὰ τῆς Μωαμεθανικῆς κατακτήσεως καὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σταυροφόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Ὁ μοναχισμός.

Εἴδομεν ἀνωτέρω (εἰς τὸ Δ'. κεφάλαιον) πῶς κατὰ τὸν 2ον καὶ 3ον αἰῶνα ἡ μεγάλη αὐστηρότης τῶν ἠθῶν καὶ ἡ ζέουσα πνευματικὴ εὐσέβεια ἐκίνησε πολλοὺς Χριστιανοὺς εἰς ἀκρότητας θρησκευτικὰς — εἰς τὴν ἀγαμίαν, εἰς τὴν κακουχίαν τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν ἀποχώρησιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ***ἀναχωρηταὶ*** καὶ ***ἐρημῖται*** τοῦ 3ου αἰῶνος, ὧν σκαπανεῖς ὑπῆρξαν ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ ἐκ Θηβαΐδος Παῦλος, ἀπετέλεσαν τὸν ***ἀσκητισμὸν*** ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅστις βαθμηδὸν ἀναπτυχθεὶς καὶ ὀργανωθεὶς ἀπετέλεσε τὸν ***μοναχισμόν***, μεγίστην ἀσκήσαντα ἐπίδρασιν ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους τῆς Μεσαιωνικῆς περιόδου καὶ εἴς τινας χώρας μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος.

Πρῶτος ὁ ***Παχώμιος***, μαθητὴς τοῦ Ἀντωνίου, ἀκμάσας περὶ τὸ 340, συνέπηξεν ἐν Αἰγύπτῳ κοινότητα ἐκ 1300 ἀσκητῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, γενόμενος οὕτως ὁ ***ἱδρυτὴς τῶν μοναστηρίων***. Ἡ κοινότης αὕτη ἐκλήθη ***κοινόβιον***, οἱ δ' ἐν αὐτῇ μοναχοὶ εἰργάζοντο εἰς διαφόρους γεωργικὰς ἐργασίας, συνεισφέροντες οὕτως εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Τὰ μοναστήρια ἐπληθύνθησαν τάχιστα, ἱδρυθέντων τοιούτων καὶ διὰ τὰς γυναῖκας. Εὐγενεῖς ψυχαὶ προσειλκύοντο ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ ὑπὸ τοῦ πόθου ἁγίας ζωῆς ἀπηλλαγμένης τῶν πειρασμῶν τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι πολλοὶ ἐπίσημοι Πατέρες τοῦ 4ου αἰῶνος, ὡς ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Βασίλειος, ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Ἱερώνυμος ἦσαν οἱ θερμότατοι ἐγκωμιασταὶ τοῦ νέου τούτου βίου. Ὁ μοναχικὸς βίος κατήντησε νὰ θεωρῆται ὡς ὁ ***τελειότερος***, ὁ δὲ ἔγγαμος καὶ κοινωνικὸς ὡς ὁ ἀτελέστερος ἀπὸ Χριστιανικῆς ἀπόψεως.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὁ μοναχικὸς βίος ἔμεινε **περιωρισμένος εἰς τὰς ἐρήμους**, μακρὰν τῶν πόλεων. Τὸ πρῶτον μοναστήριον πλησίον πόλεως ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ **Μ. Βασιλείου**, ὅστις ἤθελε διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν μοναχῶν νὰ πολεμήσῃ τὸν Ἀρειανισμόν. Ἔκτοτε τὰ μοναστήρια ἐκτίζοντο συχνότερον πλησίον τῶν πόλεων, ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχε διάταξις περιορίζουσα τοὺς μοναχοὺς αὐστηρῶς εἰς τὰ μοναστήριά των, ὄχλοι μοναχῶν ἐπλημμύρουν τὰς πόλεις καὶ ἡ ἐπιρροή των ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀπέβη διὰ τοῦτο μεγαλειτέρα καὶ κινδυνωδεστέρα. Οἱ μοναχοὶ οὗτοι ἐξήγειρον συχνὰ τὸν λαὸν εἰς στάσεις καὶ ταραχὰς χάριν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ζητήματος, ὡς δὲ ἐκ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀποδιδομένου εἰς τὸ σχῆμα των (ὅπερ καὶ «ἀγγελικὸν» ὠνομάσθη!) ἦτο πολλάκις ἀδύνατον εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτούς.

Καὶ μετὰ τὴν ἵδρυσιν ὅμως τῶν μοναστηρίων πολλοὶ ἀσκηταὶ ἐξηκολούθουν νὰ ζοῦν κατὰ μόνας εἰς τὰς ἐρημίας, πολλάκις ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει. Νέον εἶδος ἀσκητικοῦ βίου ἐπενόησεν ὁ Σῦρος ἀσκητὴς **Συμεὼν ὁ Στυλίτης**, ὅστις διέμενεν ἐπὶ στύλου τινος πλησίον τῆς Ἀντιοχείας (422), ὁπόθεν ἐκήρυττε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μετάνοιαν. Τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι μέχρι τοῦ 12ου αἰῶνος. Ἕτεροι ἰδιόρρυθμοι ἀσκηταί, παρόμοιοι πρὸς τοὺς Στυλίτας τούτους, ἦσαν οἱ **Δενδρῖται**, οἵτινες διήρχοντο τὸν βίον των ἐπὶ ὑψηλῶν δένδρων, οἱ **Σιγῶντες**, οἵτινες κατεδίκαζον ἑαυτοὺς εἰς ἰσόβιον σιγήν, οἱ **Σιδηρούμενοι** (φέροντες ἑκουσίως σιδηρᾶ δεσμά), οἱ **Ἱκέται** (οἵτινες ἐχόρευον χοροὺς καὶ ὕμνουν τὸν Θεὸν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς Μαριάμ), καὶ οἱ **Ἡσυχασταί**, περὶ ὧν ἐγένετο ἤδη λόγος.

Ὁ κυριώτερος προαγωγὸς τοῦ μοναστηριακοῦ βίου ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπῆρξεν ὁ Μ. Βασίλειος, ὅστις καὶ **συνέταξε κανόνας διὰ τὰ μοναστήρια**, φρονῶν ὅτι ὁ μοναστηριακὸς βίος ἐνεῖχεν ὀλιγωτέρους πνευματικοὺς κινδύνους καὶ πειρασμοὺς ἢ ὁ κατὰ μόνας ἀσκητισμός, οὗτινος οἱ θιασῶται πολλάκις εἴτε παρεφρόνουν ἐκ τῆς μοναξίας, τῶν στερήσεων, τῆς ἡλιάσεως καὶ τῶν ἐν γένει κακουχιῶν, εἴτε μὴ ἀντέχοντες ἀνθρωπίνως εἰς τὴν τοιαύτην σκληραγωγίαν, ἀπεκίνασσον τὸν ἀσκητισμὸν ἐντελῶς καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν κόσμον ἐρρίπτοντο ἀκράτητοι εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ διαφθοράν. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ ὁ Ἱερώνυμος καὶ ἄλλοι Πατέρες κατέκρινον τὸν ἀναχωρητισμὸν καὶ ἐξύμνουν τὸν μοναστηριακὸν βίον.

Εἰς τὴν **Δύσιν** ἀνεπτύχθη ὁ μοναχισμὸς **πολὺ βραδύτερον** ἢ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐκεῖ ἐγνώσθη ὁ μοναχικὸς βίος διὰ τοῦ Ἀθανασίου (ὅστις κατὰ τὸ 340 μετέβη εἰς Ρώμην μετὰ δύο ἀκολούθων του) καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου ἐπισκόπου Τουρώνης ἐν Γαλλίᾳ, τοῦ Ἀμβροσίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῦ Αὐγουστίνου ἐν Ἀφρικῇ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠκολούθουν οἱ μοναχοὶ τῆς Δύσεως τοὺς κανόνας τῶν μοναστηρίων τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλὰ τὸ διάφορον τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἠθῶν τῆς Δύσεως δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἐκεῖ μοναχοὺς τὰς στερήσεις καὶ τὴν δίαιταν τῆς αἰγυπτιακῆς ἐρήμου. Διὰ τοῦτο ὁ ἐκ Νουρσίας **Βενέδικτος** ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους **Κασσίνου** (Monte Cassino) νοτίως τῆς Ρώμης

κατὰ τὸ ἔτος 529 μοναστήριόν τι μὲ νέους κανόνας, οἵτινες ἐμετρίαζον κάπως τὴν αὐστηρότητα καὶ λιτότητα τῆς Ἀνατολικῆς ἰσκήσεως καὶ ἐπέβαλλον εἰς τοὺς μοναχοὺς ὡς καθῆκον τὴν ἐργασίαν, ὑπεχρέωνον δὲ αὐτοὺς νὰ μένωσι μοναχοὶ διὰ βίου. Τοὺς κανόνας τοῦ Βενεδίκτου ἐδέχθησαν πολλὰ ἄλλα μοναστήρια τῆς Δύσεως, ἅτινα συνδεθέντα πρὸς ἄλληλα, ἀπετέλεσαν οὕτω τὴν πρώτην μοναχικὴν ἀδελφότητα, ἤτοι, τὸ τάγμα τῶν ***Βενεδικτίνων***. Τὰ μοναστήρια ταῦτα, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Κασσιοδώρου, ἐπεδόθησαν καὶ εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, εἰς ἀντιγραφὴν χειρογράφων, κλπ. Τὸ ἔργον μάλιστα τῆς ἀντιγραφῆς χειρογράφων δὲν ἦτο ξένον καὶ εἰς τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοιουτοτρόπως δὲ οἱ μοναχοὶ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως προσέφερον μίαν τοὐλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὰς μελλούσας γενεάς, διασώσαντες πολλὰ κειμήλια τῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλὰ καὶ τὴν γεωργίαν ἐν τῇ Δύσει ὑπεβοήθησαν οἱ μοναχοί, καλλιεργοῦντες μεγάλας ἐκτάσεις χέρσους καὶ διδάσκοντες τοὺς χωρικοὺς καλλιτέρας μεθόδους γεωργικάς. Τὰ δὲ μοναστήρια τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως παρεῖχον δωρεὰν φιλοξενίαν, περίθαλψιν καὶ καταφυγὴν εἰς ὁδοιποροῦντας, πάσχοντας καὶ καταδιωκομένους.

Ὑπῆρξαν ἐν τούτοις ἀκόμη καὶ τότε ***οὐκ ὀλίγοι πολέμιοι τοῦ μοναχισμοῦ***, οἵτινες ἀπεδοκίμαζον ζωηρῶς τὴν τάσιν ταύτην τῶν Χριστιανῶν τοῦ νὰ ἀποσύρωνται ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ἐχαρακτήριζον τοῦτο ὡς ἀνανδρίαν καὶ λιποταξίαν ἀπὸ τὰ Χριστιανικὰ καθήκοντα πρὸς τὸν κόσμον. Ἐν τούτοις ἡ εὔνοια καὶ ὑποστήριξις, ἣν παρεῖχον τόσοι ἐκ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν μοναχισμόν, ἐπέτεινε τὴν πρὸς αὐτὸν ῥοπὴν καὶ τὸν πρὸς τὸ μοναχικὸν σχῆμα σεβασμόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ταχέως ἐπληθύνθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναστηρίων καὶ ηὐξήθη τεραστίως ὁ πλοῦτος αὐτῶν διὰ τῶν δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων τῶν εὐσεβῶν, πολλὰ δὲ μοναστήρια, ἰδίως ἐν τῇ Δύσει, ἐφημίσθησαν ἀκόμη καὶ ὡς θαυματουργά.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ

«Καὶ ἐσηκώθη ἄλλη γενεὰ μετ᾽ αὐτοὺς ἥτις δὲν ἐγνώρισε τὸν Κύριον ... καὶ ἔπραξαν πονηρὰ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»
(Κριτῶν β΄. 10—11).

Ἡ σχέσις τῆς νεωτέρας γενεᾶς πρὸς τὰς παραδόσεις, τὰ κατορθώματα, τὰ ἰδανικὰ τῆς προηγουμένης ἢ τῶν παλαιοτέρων γενεῶν, δὲν δύναται εἰμὴ ν᾽ ἀπασχολήσῃ πάντα ἄνθρωπον πονοῦντα εἰλικρινῶς τὸ ἔθνος του.

Τὰ ἰδανικὰ ταῦτα δύνανται νὰ ἦναι θρησκευτικὰ ἢ καθαρῶς ἐθνικὰ ἢ ἐπιστημονικὰ ἢ καλλιτεχνικά, κ.τ.λ. Τοῦτο μόνον μᾶς ἐνδιαφέρει, τὸ ἐὰν δηλ. ἡ νεωτέρα γενεὰ βαδίζῃ μὲ σθένος πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, πρὸς ὃν καὶ αἱ προγενέστεραι γενεαί. Ὅ,τι γενικῶς παρατηρεῖται εἶναι τόσον κατώτερον τοῦ προσδοκωμένου,

ὥστε ν' ἀμφιβάλλῃ κανεὶς πολλάκις περὶ τῆς συγγενείας τῶν δύο γενεῶν—τῆς παλαιοτέρας καὶ τῆς νεωτέρας.

Τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον ἀπεικονίζει μὲ μεγίστην ἀκρίβειαν τὴν γενικὴν κατάστασιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. «Καὶ ἐσηκώθη **ἄλλη γενεά** . . . ἥτις δὲν ἐγνώριζε τὸν Κύριον, οὐδὲ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ· καὶ ἔπραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πονηρὰ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ἐλάτρευσαν τοὺς Βααλείμ».

Ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς τότε πνευματικῆς καταστάσεως τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὑποθέσωμεν ἓν ἐκ τῶν δύο: Ἢ ὅτι τὰ ἀναφερόμενα γεγονότα δὲν ἦσαν ἀληθῆ, ἢ ὅτι ἦσαν ἀληθῆ καὶ ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγὴ τῆς νέας γενεᾶς παρημελήθη, καὶ δὲν ἐκαλλιεργήθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νεωτέρων ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν ἀληθῆ Θεόν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἰσχυρὸς καὶ ἀκμαῖος θρησκευτικὸς χαρακτὴρ μεταξὺ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

Ὁποιοσδήποτε εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου τῶν Κριτῶν, ὁ βαθὺς θρησκευτικὸς χαρακτήρ του τὸν πιέζει τόσον πολύ, ὥστε νὰ αἰσθάνηται τὴν μεταβολὴν καὶ νὰ προβλέπῃ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ἡ κατάστασις αὕτη συνεσώρευε κατὰ τοῦ ἔθνους του.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω διλήμματος ἀποκλείεται τὸ πρῶτον μέρος—ὄχι διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἱστορῶνται ἀνύπαρκτα καὶ φαντασιώδη γεγονότα, ἀλλὰ διότι ὅμοια ἱστορικὰ γεγονότα καὶ μάλιστα ἐκ τῆς νεωτέρας ἱστορίας μας ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ὅσα ἀφηγεῖται ὁ ἱερὸς συγγραφεύς. Ἡ ἑτέρα ἄποψις βαρύνει ὁλοκλήρως τὴν παλαιὰν γενεάν, ἡ ὁποία ὤφειλε νὰ ἐπαγρυπνῇ, νὰ διδάσκῃ, νὰ φρονηματίζῃ θρησκευτικῶς τὴν νέαν γενεάν, διὰ νὰ μὴ καταπέσῃ ἀλλὰ νὰ ἀνυψωθῇ τὸ πνευματικὸν φρόνημα αὐτῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προκύπτουν μεγάλαι ἐπιτυχίαι.

Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐγκαταλείψωμεν καὶ τὸ ἰδικόν μας καθῆκον εἰς τὸν Θεόν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι, ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ μεταβάλωμεν τὸ φρόνημα ἢ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἰδανικὰ τῆς νεωτέρας γενεᾶς, πρέπει νὰ παύσωμεν ἐνεργοῦντες καὶ νὰ ἀφήσωμεν ὅλα εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θείου Πνεύματος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παντοδύναμος καὶ εἶναι ὁ μόνος δυνάμενος νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ διαπλάσῃ τὰς ἐπερχομένας γενεάς· ἀλλ' εἶναι ὡσαύτως ἀληθὲς ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν βουλῶν καὶ τῶν σκοπῶν του ἐκλέγει ὡς συνεργάτας αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους—προφήτας, νομοθέτας, διδασκάλους κ.τ.λ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀνθρώπινον ὑλικὸν ἦτο ἀνεπαρκές, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ἐντάσεως τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ἐδέησε νὰ λάβῃ τὴν μορφὴν τοῦ δούλου ὁ Μονογενὴς Θεὸς καὶ Λόγος διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς σωτηρίας καὶ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῆς εἰς ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπον ἀπαιτεῖται ἡ στενή μας συνεργασία μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τὰ πνευματικὰ συμφέροντα τῶν νέων γενεῶν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν σύντονον ἐργασίαν πρὸς διαπαιδαγώγησιν τῆς νεωτέρας ὑπὸ τῆς παλαιοτέρας γενεᾶς. Ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν.

Α΄. Ἡ εὐθύνη τῆς παρούσης γενεᾶς.

Μετὰ τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ, ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν Πεντάτευχον ὅτι ὁ Θεὸς διέταξε πάντα Ἰσραηλίτην νὰ διδάσκῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς υἱούς του καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν του (Δευτ. ς΄. 7), διὰ νὰ ἦναι ἐνήμεροι ὅλων τῶν ἀληθειῶν καὶ τῶν θαυμαστῶν μέσων, δι᾿ ὧν ἔσωσεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἱστορία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ εἶναι συνυφασμένη, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν παντὸς ἄλλου λαοῦ, διὰ πᾶσαν γενεὰν ὑπάρχει τὸ ἐπιβεβλημένον καθῆκον νὰ παρασκευάσῃ τὸ εὐτυχὲς μέλλον τῆς ἑπομένης γενεᾶς, οὐχὶ μόνον πολιτικῶς ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς. Ὅσοι λαοὶ ἔχουν ἐντός των σημεῖα ζωῆς, πραγματοποιοῦν τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ προετοιμάζονται διὰ μελλούσας ἐπιτυχίας. Ἡ προπαρασκευὴ αὕτη ὅμως δὲν σημαίνει τὴν στερεότυπον ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν πραγμάτων καθ᾿ ὡρισμένας περιόδους, ἀλλὰ τὸ νὰ ἐμπνέηταί τις ἀπὸ τὰς παρελθούσας ἐπιτυχίας καὶ νὰ χρησιμοποιῇ τὰς ἑκάστοτε εὐκαιρίας διὰ νὰ φθάσῃ εἰς μεγαλητέρας ἐπιτυχίας. Λέγοντες ταῦτα δὲν ἐννοοῦμεν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ τὰς ἐθνικὰς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ τὸ **θρησκευτικὸν** φρόνημα· διότι ἐκ τοῦ φρονήματος τούτου ἐξαρτῶμεν ἡμεῖς τὴν ἐθνικήν, κοινωνικὴν καὶ ἀτομικὴν εὐτυχίαν, εὐρωστίαν καθαρῶς πνευματικὴν — ἥτις εἶναι ἡ βάσις πάσης εὐημερίας. Δὲν ἀποβλέπομεν εἰς τὴν ἀπόκτησιν πλούτου ἢ δόξης ἢ φήμης· ἐπιδιώκομεν τὴν εἰς τὰς νεωτέρας γενεὰς μετάδοσιν ζωντανῆς **πίστεως** εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, **πεποιθήσεως** ἀκλονήτου ἐπὶ τὸ σωτήριον ἔργον Αὐτοῦ, **πόθου** ἀσβέστου διὰ τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν τελειότητα τὴν Χριστιανικὴν — διότι **ἄνευ τούτων πάντων οὐδεὶς δύναται νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν.**

Ἐπιτυγχάνεται δὲ τοῦτο: α΄) ἐὰν **ἡμεῖς**, **ἡ παρερχομένη γενεά**, δείξωμεν ἀμείωτον πίστιν, ἀκλόνητον πεποίθησιν, ἄσβεστον πόθον πρὸς ἁγιασμόν, οὐχὶ μὲ λόγους ἀλλὰ **μὲ ἔργα**, ἐμπράκτως. β΄) ἐὰν δὲν παύσωμεν νουθετοῦντες καὶ προτρέποντες ἀλλήλους πρὸς πίστιν, ἀγάπην, ἁγιασμὸν καὶ καλὰ ἔργα. γ΄) ἐὰν προσευχώμεθα ἀδιαλείπτως καὶ μελετῶμεν τὸν Θεῖον Λόγον, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ παρὰ τῇ νεωτέρᾳ γενεᾷ ἡ πίστις ἐκείνη, ἡ ὁποία εἰς τοὺς παλαιοτέρους ἐστοίχισε τόσας θυσίας, χλευασμούς, διωγμούς.

Β΄. Ἡ εὐθύνη τῆς νεωτέρας γενεᾶς.

Δύνανται τ᾿ ἀνωτέρω μέσα μόνα των νὰ φέρουν τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα; Δυστυχῶς ὄχι. Ἡ προσπάθεια ἡ ἰδική μας θὰ δείξῃ τὸ πολύ, ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν τὴν καλήν μας θέλησιν, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ τὸ εἰλικρινές μας ἐνδιαφέρον διὰ τὰς μελλούσας γενεάς. Πέρα τούτου οὐδὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ εὐθύνη ὁλόκληρος βαρύνει ἐκείνους, οἵτινες γενόμενοι αὐτόπται μάρτυρες τοσούτων μεγαλουργῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν θὰ θελήσουν ἢ δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ προσανατολισθοῦν πρὸς τὰ πνευματικὰ ἰδεώδη τῶν παλαιοτέρων.

Εἶναι ἀλήθεια πικρὰ ὅτι πολὺ ὀλίγα τέκνα εὐσεβῶν Χριστιανῶν ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη τῶν γονέων των. Πιθανὸν ἓν μέρος τῆς εὐθύνης νὰ βαρύνῃ τοὺς γονεῖς

ἀλλ' ἡ εὐθύνη τῶν γονέων δὲν ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνης τὰ τέκνα. Ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι «Ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἔρχωνται τὰ σκάνδαλα» καὶ ὅτι ὁ σκανδαλοποιὸς πρέπει νὰ τιμωρῆται καὶ θὰ τιμωρῆται παραδειγματικῶς. Ἐν τούτοις ἡ παραδειγματικὴ αὕτη τιμωρία τοῦ σκανδαλοποιοῦ δὲν σώζει οὔτε ἀθῳώνει τὸν σκανδαλιζόμενον ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπομακρυνόμενον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. Τούτου ἕνεκα δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει ἡ νεωτέρα γενεὰ νὰ ἐφησυχάζῃ, ἐπιρρίπτουσα ἁπλῶς τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς παλαιοτέρους. Ὡρισμένως καὶ ἀναποφεύκτως θὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς στάσεώς της πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.

Ἂν λησμονήσῃ τὴν θείαν πρόσκλησιν πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὰς εὐλογίας τῆς ἁγίας ἐν Χριστῷ ζωῆς· ἂν περιφρονήσῃ τὸ σχέδιον τῆς σωτηρίας, περὶ τοῦ ὁποίου ἴσως νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἤκουσε κατὰ κόρον· ἂν λησμονήσῃ τὴν ζωὴν τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, τὴν ὁποίαν ἔζησαν οἱ γονεῖς καὶ αἱ παλαιότεραι γενεαί, ἂν καταπατήσῃ πολυτίμους εὐκαιρίας ἐπιστροφῆς καὶ χρησιμότητος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, **δὲν ὑπάρχει οὐδεμία δύναμις** ἐν οὐρανῷ ἢ ἐπὶ γῆς—οὐδ' αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ—δυνάμενη νὰ δικαιώσῃ ἢ νὰ σώσῃ ἢ νὰ ἐξουδετερώσῃ καὶ ἀπομακρύνῃ τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀμετανοησίας ἀπὸ τὴν νεωτέραν γενεάν.

Γ'. Αἱ σκληραὶ συνέπειαι τῆς ἀμελείας.

Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱερᾶς ἱστορίας πόσων κακῶν πρόξενος ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἡ νέα γενεά, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει τὸ ἐδάφιόν μας. Ἐπειδὴ ἠμέλησαν εἴτε δι' ἑαυτοὺς εἴτε διὰ τὰ τέκνα των, ὁ Θεὸς εἶπε περὶ αὐτῶν ρητῶς εἰς τὸν Λόγον του: «Πάντοτε ἐστασιάσατε ἐναντίον τοῦ Κυρίου ἀφ' ἧς ἡμέρας σᾶς ἐγνώρισα» (Δευτ. θ.' 24). Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ φέρῃ ἐπ' αὐτοὺς μεγάλας καταστροφάς, ὑποδουλώσεις, αἰχμαλωσίας. Ὁ Θεὸς εἰς οὐδένα χαρίζεται, οὐδ' εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη πρωτότοκος του καὶ ἐκλεκτός του λαός. «Ἡ ἁμαρτία σας θὰ σᾶς εὕρῃ» —ὅστις πράττει τὴν ἁμαρτίαν ἢ ἀρνεῖται νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀφεύκτως θὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς ἀνταρσίας καὶ ἀπειθείας του. Ἐὰν δὲ αὐτὴ ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ ἡ θέσις του ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, πόσον τρομερωτέρα θὰ ἦναι ἡ θέσις ἐκείνων, οἵτινες λαβόντες φῶς πλειότερον, ἀποκάλυψιν ἐν Χριστῷ τελειοτέραν, εὐκαιρίας χρησιμότητος καὶ αὐξήσεως πλουσιωτέρας, παρεξέκλιναν τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν διεχάραξε πρὸ αὐτῶν ὁ Χριστός!

Πόσον βαρυτέρας τιμωρίας ἄξιοι θὰ ἦναι ἐκεῖνοι, οἵτινες κληθέντες νὰ συνεργασθοῦν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἔμειναν ὄχι μόνον ἁπλοῖ θεαταὶ τοῦ μεγάλου ἰδανικοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐλάττωσιν καὶ ἐξουδετέρωσιν πάσης πνευματικῆς ζωῆς εἰς τὸν κόσμον, καταδικάσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἀδράνειαν καὶ στασιμότητα.

Ἡ κλῆσις ἡμῶν εἶναι μεγάλη καὶ ὑψηλή. Ἡμεῖς εἴμεθα ἡ νεωτέρα γενεὰ τῆς πρὸ μικροῦ παρελθούσης· ἀλλ' εἴμεθα καὶ οἱ πρόδρομοι τῆς νεωτέρας, τῆς μελλούσης νὰ μᾶς διαδεχθῇ καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἔχομεν νὰ μεταβιβάσωμεν τὰ ὑψηλὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἰδεώδη. Διὰ τῆς συνεργασίας ἡμῶν μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Κυρίου προσμένομεν μεγάλας ἐπιτυχίας.

Ἂς μὴ ἀπορρίψωμεν λοιπὸν τὴν προσφερομένην εἰς ἡμᾶς ἀρωγὴν τοῦ Πνεύ-

ματος ἀλλὰ μὲ πίστιν ἀκλόνητον, μὲ πεποίθησιν ἀσάλευτον, μὲ ἀγάπην ἀνυπόκριτον καὶ μὲ ζῆλον ἀμείωτον ἂς τρέχωμεν πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ Χριστιανικὰ ἰδεώδη, ἀτενίζοντες μὲ βλέμμα σταθερὸν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως ἡμῶν, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δίκαιον, ὅστις ὑπὲρ τῆς χαρᾶς τῆς προκειμένης εἰς αὐτὸν ὑπέφερε σταυρὸν, καταφρονήσας τὴν αἰσχύνην καὶ ἐκάθησεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.

Ἂς μὴ διακυβεύσῃ ἡ νεωτέρα γενεὰ διὰ τῆς ἀδιαφορίας, ἀπροσεξίας καὶ ἀπρονοησίας αὐτῆς τόν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον, τὸν πεφυλαγμένον ἐν οὐρανοῖς διὰ πάντας τοὺς πιστῶς ἀκολουθήσαντες τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΣΥΝΗ

Τὴν 24 Δεκεμβρίου (6 Ἰανουαρίου) ἔλαβε χώραν ἐν Λωζάννῃ τελετὴ Χριστιανικῆς συναδελφώσεως, ἥτις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ἀξιομίμητον εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πάσης ἀποχρώσεως.

Ἡ τελετὴ αὕτη διωργανώθη ὑπὸ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Τοπικῆς Συνόδου τῆς Ἐθνικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τοῦ καντονίου Βῶ (Vaud), ἧς πρωτεύουσα ἡ Λωζάννη, πρὸς τιμὴν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως, Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ καὶ κ. Ἀγγέλου Ἰωαννίδου, διδάκτορος τοῦ κανονικοῦ δικαίου. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου εἶχον ἔλθει εἰς Λωζάννην, ἵνα καὶ διὰ ζώσης ὑποστηρίξουν τὰ δίκαια τοῦ ἀπειλουμένου Πατριαρχείου ἐνώπιον τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης. Οἱ Εὐαγγελικοὶ Χριστιανοὶ τῆς Λωζάννης, μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ὑποβοηθήσωσι τὸν ἀγῶνα τοῦ Σταυροῦ κατὰ τῆς Ἡμισελήνου, καὶ πρὸς διατράνωσιν τῶν αἰσθημάτων τῆς Χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀδελφικῆς φιλοξενίας, ἅτινα τοὺς διέπνεον ἀπέναντι τῶν ἑτεροδόξων ἀλλ᾽ ἀγαπητῶν τούτων ἐν Κυρίῳ ἀδελφῶν, διωργάνωσαν πρὸς τιμὴν αὐτῶν εἰς μίαν τῶν Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Λωζάννης ὑποδοχήν, εἰς ἣν παρέστησαν ἅπαντες οἱ ποιμένες τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ καντονίου (ἤτοι, τῆς πολιτείας) τοῦ Βῶ, οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ παροικίας τῆς Λωζάννης.

Τὴν ἔναρξιν τῆς τελετῆς ἐκήρυξεν ὁ κ. Γουσταῦος Φλερύ, πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Συνόδου, ὅστις ἀφοῦ ἀνέπεμψεν ἔνθερμον δέησιν, ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ Κυριακὴ προσευχή, ἐχαιρέτησεν ἔπειτα διὰ θερμῶν ἐκφράσεων τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ γεραροῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Ἡ περιγραφή, εἶπε, τῶν ταλαιπωριῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων τῆς Τουρκίας θὰ ἦτο μία ἐπανάληψις τῆς ἱστορίας τῶν μαρτύρων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων τριῶν αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἑλβετικὸς λαός, ἄκαμπτος πρόμαχος τῆς θρησκευτικῆς

ἐλευθερίας, θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ διαδηλώσῃ τὴν ἀδελφικήν του ἀλληλεγγύην πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν δεινὴν θύελλαν, ἥτις ἐνέσκηψε κατ' αὐτῶν.

Κατόπιν ὁ καθηγητὴς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ἀλοΐσιος Φορνερὸ ἐξεφώνησε τὸν ἑξῆς λόγον:

«Ἡ σημερινὴ συνάντησις τοῦ Σ. Μητροπολίτου Θυατείρων μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς Ἐκκλησίας λαμβάνει χώραν εἰς περιβάλλον λίαν ἁπλοῦν, εἰς ἕνα ναὸν ἀπέριττον, στερούμενον οἱασδήποτε μεγαλοπρεποῦς διακοσμήσεως ἢ πολυτελείας. Δὲν ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν εἰς τοὺς ἐριτίμους ξένους ἡμῶν ἄλλο τι εἰμὴ τὸν λιτὸν τούτον οἶκον προσευχῆς, σύμβολον τῆς ἀπερίττου ἡμῶν Εὐαγγελικῆς πίστεως καὶ λατρείας ἀλλ' οὐχ' ἧττον διαθερμαινόμενον ὑπὸ τῆς εἰλικρινεστάτης καὶ ζωηρᾶς ἡμῶν Χριστιανικῆς ἀγάπης.

Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἡ ἡμετέρα ἐθνικὴ Ἐκκλησία τοῦ Βῶ ἐσκέπτετο μόνον πῶς νὰ καλλιεργήσῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τοῦ ἡμετέρου καντονίου καὶ οὐδεμίαν εἶχε τακτικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς ἀλλοδαπὰς Ἐκκλησίας. Καὶ αἱ διάφοροι παρ' ἡμῖν Εὐαγγελικαὶ ἀποχρώσεις ἦσαν μᾶλλον διατεθειμέναι νὰ τονίζουν τὰς μικράς των θρησκευτικὰς διαφοράς, ἢ τὰς κοινὰς αὐτῶν διδασκαλίας. Ἐπῆλθεν ἡ ἀνεμοζάλη. Τὰ ἔθνη τῆς γῆς ἐκλονίσθησαν ὡσεὶ ὑπὸ σεισμοῦ· διεσαλεύθησαν αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς τάξεως. Ὁποῖος κατακλυσμὸς ὑπῆρξεν ὁ πόλεμος οὗτος διὰ τὴν δυστυχῆ μας ἀνθρωπότητα! Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν τρομερωτέρων συμφορῶν ὁ Θεὸς δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τὸ καλόν. Καὶ ἐκ τοῦ φοβεροῦ τούτου κλυδωνισμοῦ προῆλθεν ἡ ἐξ ὕψους πνοή, ἥτις διέρχεται τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης--ἡ πνοὴ τῆς συναδελφώσεως καὶ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Χριστιανῶν.

Ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ζωοποιοῦ τούτου ρεύματος ἐπῆλθε σύσφιγξις τῆς Ἐθνικῆς καὶ τῆς Ἐλευθέρας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλβετίας. Καὶ τοιουτοτρόπως εἶναι σήμερον εἰς θέσιν αἱ δύο ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι ἡνωμέναι νὰ εὐχηθῶσι τὸ «ὡς εὖ παρέστης» εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην αὐτῶν πρεσβυτέραν ἀδελφήν, τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Τὸ ρεῦμα τοῦτο τοῦ θρησκευτικοῦ συνασπισμοῦ ἐπεξετάθη ἤδη πολὺ πέραν τῶν ἐθνικῶν μας ὁρίων. Ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ ἡμετέρα Ὁμοσπονδία τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλβετίας προσεχώρησεν εἰς τὴν παγκόσμιον Ἕνωσιν τῶν Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ἔτι περισσότερον—ἔχομεν ἐξ ὅλων τῶν σημείων τοῦ ὁρίζοντος παρηγόρους ἐνδείξεις τοῦ ρεύματος τούτου τῆς συναδελφώσεως—τὸ γενικὸν κίνημα τῶν Ἐκκλησιῶν ὅπως διὰ τῆς προσεγγίσεως αὐτῶν θέσωσι τὰ θεμέλια τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν, τὴν δρᾶσιν τοῦ Συνησπισμένου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἀμερικῇ, καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐπισκόπου Σεδερβλὸμ ἐν Σουηδίᾳ. Δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη ὅλους τοὺς καρποὺς τῶν προσπαθειῶν τούτων· βλέπομεν ὅμως τοῦτο, ὅτι ὁ Χριστιανισμός, μέσα εἰς τὰς ποικιλωτάτας

αὐτοῦ ἐκφάνσεις καὶ διαφοράς, ἀναπτύσσει ὁσημέραι ζωηροτέραν τὴν συνείδησιν τῆς θεμελιώδους αὐτοῦ ἑνότητος.

Ἐπιτρέψατε ἡμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας νὰ σᾶς διαβεβαιώσωμεν περὶ τῶν ἀδελφικῶν μας αἰσθημάτων. Ὑπεράνω τῶν δογματικῶν καὶ ἄλλων μας διαφορῶν, συγκεντρούμεθα καὶ σεῖς καὶ ἡμεῖς περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ σᾶς καθὼς καὶ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς τόσον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' Αὐτὸν μὴ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Σεῖς εἶσθε ἀδελφοὶ ἡμῶν, καὶ ἀδελφοὶ τετιμημένοι, ἐν Χριστῷ. Διέρχεσθε περίοδον μεγάλων δοκιμασιῶν. Τὰ παραγνωριζόμενα καὶ ποδοπατούμενα δίκαιά σας προκαλοῦν τὰς διαμαρτυρίας ἡμῶν, οἵτινες ζῶμεν ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ καὶ ἀσκήσει τῶν ἡμετέρων δικαίων. Εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν, ἥτις συνεδριάζει ἐν τῇ πόλει ἡμῶν, γνωρίζομεν ὅτι διασταυροῦνται πολλὰ συμφέροντα καὶ βλέψεις πολιτικαὶ καὶ ἄλλαι. Ἀλλ' εἰς τὸν κυκεῶνα τοῦτον ἡμεῖς ἓν κεντρικὸν σημεῖον διαβλέπομεν—ὅτι παλαίουσι πρὸς ἀλλήλους δύο πολιτισμοὶ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι—ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἡμισέληνος. Καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ μείνωμεν οὐδέτεροι ἢ ἀδιάφοροι πρὸς τὴν πάλην ταύτην, ἥτις εἶναι ζήτημα ἐνδιαφέρον ὁλόκληρον τὴν Χριστιανωσύνην.

Αἱ ἡμέτεραι Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι πλέον ἢ ἅπαξ ὕψωσαν φωνὴν ὑπὲρ τῶν σφαγιαζομένων Ἀρμενίων. Ποῖος δύναται νὰ ἀρνηθῇ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τούτους ἀδελφοὺς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἔχουν ἑστίαν ἐθνικήν, ὅπου νὰ δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ; Μολονότι οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ποιμνίου σας, γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν σᾶς εἶναι προσφιλής. Ἀλλὰ ἐκτὸς τῶν Ἀρμενίων, ἔτι πολυαριθμότεροι εἶναι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ τῆς Τουρκίας, οἵτινες πάσχουσιν ἀπερίγραπτα δεινὰ καὶ διώκονται μὲ ἀνήκουστον βαρβαρότητα. Ἐστὲ βέβαιοι ὅτι συμπάσχομεν μαζύ σας καὶ ὅτι ἡ διεκδίκησις τῶν ἱερῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαίων σας ἔχει ἀμέριστον τὴν συμπάθειαν καὶ ὑποστήριξιν ἡμῶν. Δυστυχῶς γνωρίζομεν ὅτι ἡ φωνὴ καὶ αἱ διαμαρτυρίαι ἡμῶν δὲν εἰσακούονται εἰς τοὺς ἰθύνοντας τὴν Εὐρώπην κύκλους. Ἀλλ' αἰσθανόμεθα τὸ καθῆκον νὰ ῥήξωμεν τὴν κραυγὴν ταύτην τῆς διαμαρτυρίας, ἔστω καὶ ἂν μείνῃ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐπὶ πλέον δὲ σᾶς προσεκαλέσαμεν εἰς τὴν σημερινὴν συγκέντρωσιν ταύτην, ἵνα σᾶς ἐκφράσωμεν τὴν συμπάθειαν ἡμῶν καὶ ζητήσωμεν οὕτω νὰ σᾶς δώσωμεν ἔστω καὶ μικράν τινα παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὴν ἀνεμοζάλην, ἣν διέρχεσθε. Μὲ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, Σ. Μητροπολίτα, τείνομεν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφικὴν χεῖρα, δεόμενοι τοῦ Κυρίου ὅπως εὐλογήσῃ τὸν ἀγῶνα ὑμῶν καὶ ἔλθῃ προσεπίκουρος ὑμῶν ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ βραχίονι ἐξηπλωμένῳ, δίδων τὴν νίκην εἰς τὸν Σταυρόν, τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς κοινῆς ἡμῶν πίστεως! Ἀμήν!»

Εἰς τὴν ἀγόρευσιν ταύτην ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων ἀπήντησε λίαν συγκεκινημένος ἑλληνιστί, διερμηνεύοντος τοῦ Ἕλληνος καθηγητοῦ καὶ πρώην πρε-

σβευτοῦ κ. Μιχ. Κέπετζη. Ὁ κ. Γερμανὸς διηρμήνευσε τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν ἀδελφικὴν ὑποδοχὴν καὶ τοὺς θερμοὺς λόγους τῶν προλαλησάντων καὶ ἐξῆρε τὸν σθανερὸν ἀγῶνα, ὃν διεξάγει τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Χριστιανωσύνης, καὶ εἰς ὃν ἡ ἐγκάρδιος ἀλληλεγγύη τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ πολύτιμον ἐνίσχυσιν καὶ παραμυθίαν.

Ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλαι ἀγορεύσεις Ἑλβετῶν ποιμένων καὶ καθηγητῶν, αἵτινες ἐτόνισαν διὰ θερμοτάτων ἐκφράσεων τὸ ἀδελφικὸν ἐνδιαφέρον τῶν Εὐαγγελικῶν Χριστιανῶν τῆς Ἑλβετίας ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ διεκήρυξαν τὴν ἀκλόνητον πεποίθησιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τελικοῦ θριάμβου τοῦ Σταυροῦ.

Ἐν γένει δὲ ἡ ὡραία αὕτη τελετὴ ἀπέδειξε πόσον ὑψηλὴ καὶ εὐγενὴς Χριστιανικὴ ἰδεολογία διαπνέει τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως καὶ πόσον ἡ ἐπίδρασις τοῦ καθαροῦ καὶ ἀμιγοῦς Εὐαγγελίου γονιμοποιεῖ εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν τὴν ὑψίστην τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν—τὴν ἀγάπην. Τὸ σεμνὸν παράδειγμα τῶν Εὐαγγελικῶν τούτων Ἑλβετῶν ἂς ἦναι φωτεινὸν ὑπόδειγμα τοῦ πνεύματος τῆς ἀδελφότητος καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης, ὅπερ πρέπει νὰ βασιλεύῃ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν διαφόρου δόγματος, ἂν θέλωσιν οὗτοι νὰ φέρωσιν ἐπαξίως τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

ΥΠΟΥΛΟΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΛΑΝΗΣ

«Οἱ Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν».

Ζ΄. Δευτέρα εὐκαιρία.

Κατόπιν τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασθεισῶν ἀρνητικῶν διδασκαλιῶν των, εἰς τὸ προκείμενον ἄρθρον θὰ ἐξετάσωμεν μίαν θετικὴν διδασκαλίαν τῶν «Χαραυγιστῶν»—τὴν τῆς **«δευτέρας εὐκαιρίας»**.

Δὲν εἶναι καθόλου περίεργον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐκλέγουν καὶ ἀναπτύσσουν διδασκαλίας, θετικὰς ἢ ἀρνητικάς, αἱ ὁποῖαι ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν διεγείρουν τὸ ἐνδιαφέρον, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ ἐξηγοῦν ἀκριβῶς, τὴν διανοητικότητα καὶ τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων. Τοιαῦται διδασκαλίαι εἶναι ***σύμφωνοι πρὸς τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου.*** Τί καλλίτερον δόγμα δι᾿ ἕνα ἄνθρωπον τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸ δόγμα τῆς ***ἐξοντώσεως,*** διὰ τῆς ὁποίας λήγει πᾶσα εὐθύνη καὶ καταπαύει πᾶσα συνέπεια τῆς ἁμαρτίας; ἢ ἀπὸ τὸ δόγμα τῆς ***δευτέρας εὐκαιρίας***; ὅπερ σημαίνει ὅτι δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ζήσῃ ὅπως θέλει καὶ μάλιστα νὰ ζήσῃ μακρὰν πάσης πνευματικῆς ζωῆς καὶ νὰ μετανοήσῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Χιλιετηρίδος τῶν Χαραυγιστῶν, ὁπότε ὁ Σατανᾶς θὰ ἦναι δεδεμένος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἑκὼν ἄκων, ἐκλιπόντος τοῦ μεγάλου τούτου ἐμποδίου, θὰ γνωρίσῃ, θὰ πιστεύσῃ καὶ θὰ σωθῇ!

Ἡ ἐπιχειρηματολογία των συνίσταται εἰς τοῦτο; ***Τί θὰ γείνουν τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες οὐδέποτε ἤκουσαν περὶ τοῦ Χριστοῦ,***

τοῦ μόνου ὀνόματος, διὰ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ σωθοῦν ; Καὶ καταλήγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι **πρέπει** ὁ Θεὸς νὰ προνοήσῃ δι' αὐτούς, καὶ ἐπρονόησε δίδων εἰς αὐτοὺς «**ἄλλην εὐκαιρίαν**» κατὰ τὴν Χιλιετηρίδα, ὅπως ἀκούσουν καὶ γνωρίσουν τὸν Χριστὸν, ἐὰν δὲ δὲν πεισθοῦν, τότε νὰ τοὺς κατακρίνῃ.

Τί ὡραία διδασκαλία ! νὰ ὑπαγάγουν τὸν Θεὸν εἰς τὰ πεπερασμένα ὅρια τῆς ἁμαρτωλῆς ἀνθρωπίνης διανοητικότητος· νὰ ὑποδείξουν αὐτοὶ εἰς τὸν Θεόν, τὸν μὴ γνωρίζοντα, πῶς πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην· νὰ δείξουν αὐτοὶ οἱ μεγάλοι κατὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην, εἰς τὸν κόσμον τὸν ἁμαρτωλόν, ὅτι πονοῦν περισσότερον τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπὸ Ἐκεῖνον, ὅστις τοὺς ἔπλασε καὶ δικαιώματι πλάσεως τοὺς θεωρεῖ **τέκνα** Του !

«Τὸ **ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων**», λέγουν, «δοθὲν ὑπὸ τοῦ **ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ**, δὲν χορηγεῖ οὔτε ἐγγυᾶται αἰώνιον ζωὴν ἢ εὐλογίαν εἰς **οὐδένα** ἄνθρωπον· ἀλλὰ ἐγγυᾶται εἰς πάντα ἄνθρωπον **ἄλλην** (δηλ. δευτέραν) εὐκαιρίαν ἢ δοκιμασίαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς αἰωνίου ζωῆς» (Τομ. Α' Κεφ. Θ', σελ. 150 Ἀγγλ.) Καὶ κατωτέρω : «Καίτοι ἐπληρώθησαν τὰ λύτρα ὑπὸ τοῦ Λυτρωτοῦ, καὶ ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ τοῦ Ἰεχωβᾶ, μόνον ὀλίγοι κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν (παροῦσαν) περίοδον, **πολλοὶ** δὲ κατὰ τὴν **χιλιετῆ ἐποχὴν** θέλουσι δικαιωθῇ διὰ πίστεως εἰς τὸ αἷμά Του» (Τόμ. Α'. σελ. 156). «Ἡ Χιλιετηρὶς δὲν εἶναι μόνον ἐποχὴ δοκιμασίας, ἀλλὰ καὶ εὐλογίας, διὰ δὲ τῆς ἀναστάσεως ἢ ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν ζωὴν πᾶν ὅ,τι ἀπωλέσθη, θὰ ἐπανορθωθῇ εἰς πάντας, οἵτινες ὅταν γνωρίσωσι καὶ ἔχωσι τὴν εὐκαιρίαν θέλουσιν ὑπακούσει» (Τόμ. Α', κεφ. ΙΔ', σελ. 289 ὑποσημείωσις). Εἰς δὲ τὸν Ε', τόμον, κεφ. Α', σελίδα 19—20: «Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Χιλιετηρίδος ἡ τάξις αὕτη τῆς Οὐρανίου Βασιλείας . . . θέλει πλήρως καὶ τελείως πραγματοποιήσει τὸ ἔργον τῆς ἄρσεως τῆς τυφλότητος, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς καὶ ἡ Πλάνη καὶ ἡ διαφθορά, καὶ θέλει ἐπαναφερθῆ εἰς πλήρη διαλλαγὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ, οἱοσδήποτε ἐκ τῶν κατοίκων τῆς γῆς θελήσῃ τοῦτο». Παραθέτω καὶ ἐδάφιά τινα ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζουν τὰς ἀπόψεις των ταύτας : «Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ θέλει ἀποθάνει· ὁ υἱὸς δὲν θέλει βαστάσει τὴν ἀνομίαν τοῦ πατρός· ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου θέλει εἶσθαι ἐπ' αὐτόν, καὶ ἡ ἀνομία τοῦ ἀνόμου θέλει εἶσθαι ἐπ' αὐτόν» (Ἰεζ. ιη', 20). «Μετανοήσατε λοιπὸν καὶ ἐπιστρέψατε, διὰ νὰ ἐξαλειφθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι σας, διὰ νὰ ἔλθωσι καιροὶ ἀναψυχῆς ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον εἰς ἐσᾶς Ἰησοῦν Χριστόν» (Πράξ. γ'. 19, 20 21). «Καὶ δὲν ὑπάρχει δι' οὐδενὸς ἄλλου ἡ σωτηρία· διότι οὔτε ὄνομα ἄλλο εἶναι ὑπὸ τὸν οὐρανὸν δεδομένον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ σωθῶμεν» (Πράξ. δ', 12, κ.τ.λ.)

Τὸ «μόνον ὄνομα» δὲν τὸ ἤκουσαν, κατὰ τοὺς Χαραυγιστάς, αἱ προγενέστεραι γενεαί· ἄρα θὰ τὸ ἀκούσουν κατὰ τὴν Χιλιετηρίδα, ὁπότε θὰ ἔλθουν οἱ **καιροὶ τῆς ἀναψυχῆς**, καὶ τότε θὰ πραγματοποιηθῇ, κατὰ τοὺς Χαραυγιστὰς πάντοτε, τὸ ῥητὸν τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅτι ἕκαστος θὰ φέρῃ τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων του. Καὶ

ἐὰν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχον ἄλλα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ ἀντιθέτου, θὰ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον νὰ ἐξαγάγῃ τις τοιαῦτα συμπεράσματα.

Ἐκ τῆς Ἁγ. Γραφῆς οὐδαμόθεν ἀποδεικνύεται ὅτι χορηγεῖται ἄλλη τις εὐκαιρία πρὸς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν, ἐκτὸς τῆς διδομένης εἰς πάντα ἄνθρωπον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς του. Ἡ βάσις τῆς σωτηρίας (μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς) ἦτο, εἶναι καὶ θὰ ἦναι πάντοτε ἡ αὐτὴ—***πίστις ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν,*** τὸν Μεσσίαν, τὸν μέλλοντα νὰ ἔλθῃ, κατὰ τὴν Π. Οἰκονομίαν, ἐλθόντα δὲ καὶ περατώσαντα τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, κατὰ τὴν Ν. Οἰκονομίαν.

Ἐὰν περιορίσωμεν τὸ «μόνον ὄνομα» εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, τότε οὐδεμίαν σωτηρίαν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Π. Οἰκονομίας, ἑπομένως οὔτε προφῆται, οὔτε βασιλεῖς, οὔτε εὐσεβεῖς, οὔτε πατέρες, ὡς ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακὼβ κ.τ.λ. ἐσώθησαν. Ἀλλὰ εὐτυχῶς δι᾿ ἡμᾶς τοὺς τὴν Εὐαγγελικὴν ἁπλότητα ἀποδεχομένους, ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἀπ᾿ ἄκρου εἰς ἄκρον ὁμιλεῖ σαφῶς. «Σήμερον ἐὰν ἀκούσητε τῆς φωνῆς αὐτοῦ, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας σας» (Ψαλμ. ϟε΄. 7 Ἑβρ. γ΄. 7). «Ἰδού, τώρα καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ τώρα ἡμέρα σωτηρίας (Β΄. Κορ. ϛ΄. 2). «Ἀληθῶς, ἀληθῶς σᾶς λέγω, ὅτι ὁ ἀκούων τὸν λόγον μου καὶ πιστεύων εἰς τὸν πέμψαντά με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν δὲν ἔρχεται, ἀλλὰ μετέβη (μεταβέβηκεν—ἔχει μεταβῆ) ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. Ἀληθῶς, ἀληθῶς σᾶς λέγω ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ ἤδη εἶναι, ὅτε οἱ νεκροὶ θέλουσιν ἀκούσει τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες θέλουσι ζήσει. Ἔρχεται ὥρα, καθ᾿ ἣν πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις θέλουσιν ἀκούσει τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ θέλουσιν ἐξέλθει οἱ μὲν πράξαντες τὰ ἀγαθὰ εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ πράξαντες τὰ φαῦλα εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (=κατακρίσεως). (Ἰωάν. ε΄. 24, 25, 28).

Οὐδαμοῦ γίνεται μνεία κἂν περὶ ἀναστάσεως πρὸς ***δευτέραν ἢ ἄλλην εὐκαιρίαν***, ὁποίαν κηρύττουν καὶ διδάσκουν οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν».

Τὰ πράγματα εἶναι ἁπλᾶ, σαφῆ, καθαρά, κατηγορηματικά. Ἄλλως δὲν θὰ ἦτο καμμία ἀνάγκη σχεδίου σωτηρίας σήμερον, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ εὐκαιρία ὥστε ἀκόπως—μὲ δεμένον τὸν Σατανᾶν—νὰ πιστεύσῃ ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὸν Χριστόν.

Ἀλλ᾿ ἀφοῦ θεωροῦν οἱ «Χαραυγισταὶ» ὅτι οἱ μὴ ἀκούσαντες «τὸ μόνον ὄνομα» θὰ τεθοῦν ὑπὸ μίαν νέαν, κατ᾿ αὐτούς, δοκιμασίαν, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἀπόρριψις τῆς σωτηρίας τίθεται πάλιν ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῶν μὴ ἀκουσάντων. Τότε τίς μᾶς ἐγγυᾶται ὅτι, ἀπορριπτομένης καὶ τῆς δευτέρας εὐκαιρίας, δὲν θὰ δοθῇ τρίτη καὶ τετάρτη καὶ οὕτω καθ᾿ ἑξῆς ἐπ᾿ ἄπειρον, ὥστε οὐδεὶς ν᾿ ἀπολεσθῇ; Πάντως τὸ πρᾶγμα καθίσταται γελοῖον, καὶ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παίζουν ἐν «οὐ παικτοῖς». Ἔπειτα πῶς καὶ ποῦ καὶ κατὰ τίνα Γραφικὴν ἢ λογικὴν ἀλληλουχίαν οἱ μὲν σήμερον πιστεύοντες εἶναι οἱ τιμωρούμενοι διὰ τὴν προπατορικὴν παράβασιν καὶ παρακοήν, οἱ δὲ μέλλοντες νὰ πιστεύσουν κατὰ τὴν Χιλιετηρίδα θὰ ἦναι οἱ τιμωρούμενοι διὰ τὴν ἰδίαν των παράβασιν;

Δὲν ὑποβάλλομεν τὸν Γραφικὸν λόγον εἰς τὸν ὀρθολογισμόν, ἀλλὰ δὲν δυνά-

μεθα καὶ ν' ἀρνηθῶμεν τὴν χρῆσιν τῆς λογικῆς, μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐπροίκισεν ὁ Θεός, εἰς τὰς σκέψεις, κρίσεις, μελέτας καὶ συμπεράσματα ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ εἰς πάντα τὰ ζητήματα τῆς ζωῆς, προεξέρχοντος τοῦ ἀποκεκαλυμμένου θελήματος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἐννοοῦμεν οὐχὶ διὰ παραλογισμῶν καὶ παρακρούσεων, ἀλλὰ διὰ τοῦ λογικοῦ, διὰ τοῦ νοῦ ἡμῶν, φωτιζομένου ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

Ὁ ἄνθρωπος πάντοτε τιμωρεῖται ἠθικῶς διὰ τὰς ἐνσυνειδήτους πράξεις του — οὐδέποτε διὰ τὰς κληρονομικὰς ἢ προπατορικὰς ἁμαρτίας του, τῶν ὁποίων φέρει ὁ καθ' ἑαυτὸν ἔνοχος ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην.

Ὁ τιμωρούμενος διὰ μίαν ἁμαρτίαν ἢ διὰ μίαν ἐνοχὴν θεωρεῖται ἔνοχος, οὐχὶ διότι ἐκληρονόμησε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ κακόν, ἀλλὰ διότι ἐνῷ τὰ πάντα ἦσαν καὶ εἶναι ἕτοιμα διὰ τὴν ἐκρίζωσιν ἢ ἐλάττωσιν τοῦ κακοῦ, οὐδὲν ἐκ τῶν μέσων τούτων ἐχρησιμοποίησεν.

Οὐχὶ μόνον οἱ μὴ μετανοήσαντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναγεννηθέντες φέρουν ἐν ἑαυτοῖς τὰ ἴχνη τῆς παλαιᾶς φύσεως, διὰ τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ὁποίων καλοῦνται ἀνελλιπῶς νὰ ἀγρυπνοῦν καὶ νὰ προσεύχωνται.

Οὐχί, ἀναγνῶστα, εὐκαιρία διὰ τοὺς ζῶντας πασῶν τῶν ἐποχῶν καὶ γενεῶν δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ εὐκαιρία ἄλλη, εἰ μὴ ἡ νῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐνταῦθα παροικίας, διδομένη εἰς πάντας. «Ἀπόκειται τοὺς ἀνθρώπους ἅπαξ ἀποθανῶν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις» (Ἑβρ. θ.' 27).

Ὀφείλομεν νὰ ἐνωτισθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ σήμερον, καὶ νὰ ἔχωμεν πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεὸν τὸν δίκαιον, ὅτι οὐδένα θὰ ἀδικήσῃ, οὐδένα θὰ τιμωρήσῃ παρὰ τὰς πρὸς αὐτὸν χορηγηθείσας εὐκαιρίας μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς, τουτέστι σωτηρίας. «Διότι», λέγει ῥητῶς, «ὅσοι ἡμάρτησαν χωρὶς νόμου, θέλουσι καὶ ἀπολεσθῇ χωρὶς νόμου· καὶ ὅσοι ἡμάρτησαν ὑπὸ νόμον, θέλουσι κριθῇ διὰ νόμου» (Ρωμ. β.' 12). Ἂν θέλητε, μεταβάλατε ὀλίγον τὰς λέξεις: «Ὅσοι ἡμάρτησαν χωρὶς χάριν, θέλουσι καὶ ἀπολεσθῇ χωρὶς χάριν — δὲν λέγει, θέλει δοθῇ αὐτοῖς ἄλλη εὐκαιρία — καὶ ὅσοι ἡμάρτησαν ὑπὸ χάριν, θέλουσι κριθῇ (καὶ κατακριθῇ καὶ ἀπολεσθῇ) διὰ χάριτος». Τοῦτο εἶναι τὸ ἐξαγόμενον τῆς Γραφῆς, εἰς τὸ ὁποῖον φθάνομεν ἡμεῖς. Ἂν τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο ἀναιρῇ καὶ κατασυντρίβῃ τὸ δόγμα τῆς «δευτέρας εὐκαιρίας» — διδασκαλίαν τόσον εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς ἀπίστους καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀδίκους τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι πρὸς συγκάλυψιν τῶν ἔργων τῆς αἰσχύνης ζητοῦν νὰ δημιουργήσουν τοιαύτας διδασκαλίας γαργαλιστικὰς καὶ συμφώνους πρὸς τὰς διαθέσεις των, δι' αὐτό, λέγω, δὲν πταίομεν ἡμεῖς, ἀλλ' οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν».

Μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀσχοληθῶμεν περαιτέρω μὲ τὰς ἀντιχριστιανικὰς ταύτας δοξασίας, διότι ἀρκετὰ εὐρέως καὶ λεπτομερῶς ἐξητάσαμεν ἤδη τὰς βάσεις τῆς αἱρέσεως ταύτης, τελειώνομεν τὴν παροῦσαν σειρὰν ἄρθρων, συνιστῶντες εἰς πάντα ἀναγνώστην τοῦ «Ἀστέρος» καὶ εἰς πάντα ἐν γένει μελετητὴν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ νὰ περιπατῇ μετὰ συνέσεως καὶ περισκέψεως, διότι αἱ ἡμέραι εἶναι πονηραί. Ὁ Σατανᾶς, μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτός, εἶναι τόσον πανοῦργος, ὥστε τὰς

μᾶλλον ἀποτροπαίους καὶ ἀντιχριστιανικὰς δοξασίας καὶ διδασκαλίας νὰ περιβάλλῃ δὲ τὸ ἔνδυμα τὸ δῆθεν Χριστιανικόν, διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ καὶ πλανήσῃ τοὺς ἁπλοϊκούς.

Εἴθε ὁ Κύριος διὰ τοῦ Πνεύματός του νὰ ὁδηγῇ καθ' ἑκάστην τὰ τέκνα του εἰς πληρέστερον φῶς, τελειότερον ἁγιασμὸν καὶ γνησιώτερον Χριστιανισμόν. Ἀμήν!

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

Ἐσχάτως ἀπεβίωσεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ εἰς γῆρας βαθὺ ὁ διάσημος ἱεροκῆρυξ, θρησκευτικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος Λάϋμαν Ἄββοτ (Lyman Abbott) *μία τῶν γνωστοτέρων καὶ συμπαθεστέρων φυσιογνωμιῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐπιφυλασσόμενοι ἄλλοτε νὰ ἐκθέσωμεν τὰ τοῦ βίου καὶ ἔργου αὐτοῦ, περιοριζόμεθα σήμερον εἰς τὸ νὰ παραθέσωμεν περικοπὴν λίαν χαρακτηριστικὴν τοῦ ἀνδρός, ἐκ τῆς πέρυσιν ἐκδοθείσης «Αὐτοβιογραφίας» του:*

«Ὑπὸ μίαν ἔποψιν ἡ ζωή μου ἔσχεν ἐπιτυχίας πολὺ ἀνωτέρας τῶν προσδοκιῶν μου. Ποτὲ δὲν ἐζήλευσα τὰ χρήματα· ἄλλως, ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ θὰ εἴχομεν βίον ἀνετώτερον, ἀλλὰ δὲν πιστεύω ὅτι θὰ εἴχομεν βίον εὐτυχέστερον. Οὔτε μὲ εἵλκυσέ ποτε ἡ φήμη· διὰ τοῦτο αἱ ἐπιθέσεις καὶ ἐπικρίσεις, ἃς ὑπέστην καθ' ὅλον μου τὸν βίον, δὲν μὲ ἐτάραξαν. Εἶχον καὶ αὐταὶ μίαν ἀξίαν. Ὁ ἄνθρωπος καλήτερον μανθάνει τὰ ἐλαττώματά του ἐκ στόματος τῶν ἐχθρῶν του ἢ τῶν φίλων του, διότι οἱ ἐχθροὶ εἶναι πλέον ἀθυρόστομοι. Οὔτε ἐζήλευσα ἐξουσίαν· θέλω νὰ ἀσκῶ ἐπιρροήν, οὐχὶ ὅμως νὰ διατάσσω. Ἓν πρᾶγμα ὅμως ἐπεθύμησα: Τὸ νὰ ἔχω φίλους. Καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι ὀλίγοι ἄνθρωποι ηὐτύχησαν νὰ ἔχουν τόσους φίλους, ὅσους ἐγώ. Πολλάκις μὲ σταματοῦν εἰς τὸν δρόμον ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζω, καὶ μὲ εὐχαριστοῦν διὰ μίαν χρήσιμον ἰδέαν ἢ ἕνα ὠφέλιμον λόγον, ὃν ἔλαβον παρ' ἐμοῦ δι' ἑνὸς ἄρθρου ἢ μιᾶς ὁμιλίας μου. Ἑβδομὰς δὲν παρέρχεται χωρὶς νὰ λάβω ἐπιστολὴν εὐχαριστήριον ἀπὸ κάποιον ἀγνωστόν μοι φίλον, τὸν ὁποῖον ποτὲ δὲν θὰ ἴδω καὶ ὅστις ἴσως ποτὲ δὲν μὲ εἶδεν.

Ἔχω καὶ ἄλλους φίλους ἀοράτους, οἱ ὁποῖοι μὲ συντροφεύουν εἰς τὴν ἥσυχον κατοικίαν μου — φίλοι πρὸ πολλοῦ προαπελθόντες ἐμοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητα. Πιστεύω ὅτι θάνατος καὶ ἀνάστασις εἶναι περίπου συνώνυμα — ὅτι ὁ ***θάνατος*** *εἶναι ἡ ἀπόσχισις τοῦ σώματος ἀπὸ τὸ πνεῦμα, καὶ* ***ἀνάστασις*** *εἶναι ἡ ἐξόρμησις τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὸ σῶμα. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀποθανόντας φίλους μου ἀναπολῶ οὐχὶ ὡς κειμένους εἰς τὸν τάφον ἐν ἀναμονῇ τῆς μελλούσης ἀναστάσεως, ἢ ὡς ζῶντας εἰς ἕνα μακρυνὸν οὐρανὸν καὶ ψάλλοντας ἐν μακαρίᾳ λήθῃ ὅλων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἠγάπων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ τοὺς φαντάζομαι ὡς μέγα «νέφος μαρτύρων», οἵτινες ἀοράτως μᾶς περιβάλλουν καὶ μᾶς παρακολουθοῦν, βλέποντες πῶς τρέχομεν τὸν προκείμενον εἰς ἡμᾶς ἀγῶνα, λυπούμενοι διὰ τὰς ἐπιτυχίας μας. Φαντάζομαι τὴν μητέρα μου, τὴν ὁποίαν ἔχασα ὅταν ἤμην διὰ τὰς ἀποτυχίας μας καὶ χαίροντες*

ὀκτὼ ἐτῶν, ὡς χαίρουσαν διὰ τὸν υἱόν, τὸν ὁποῖον δὲν ἠξιώθη νὰ ἀναθρέψῃ ἐπὶ γῆς· τὸν πατέρα μου ὡς ἀκόμη ὁδηγοῦντα καὶ νουθετοῦντά με διὰ τῆς ἀφώνου σωφροσύνης του εἰς τὰς δυσκόλους μου στιγμάς· τὴν σύζυγόν μου ὡς ἀκόμη στηρίζουσάν με διὰ τῆς ἀγάπης καὶ συμβουλῆς της. Διὰ τοῦτο δὲν αἰσθάνομαι μοναξίαν, ὅταν ἦμαι μόνος, οὔτε νευρικότητα ὅταν ἦμαι ἄϋπνος.

Ὡς ἄνθρωποι ζῶμεν εἴτε εἰς τὸ παρελθὸν εἴτε εἰς τὸ μέλλον. Τὸ παρὸν δὲν εἶναι εἰμὴ ἓν κατώφλιον, τὸ ὁποῖον διερχόμεθα μεταβαίνοντες ἀπὸ τὸ παρελθὸν εἰς τὸ μέλλον. Ζῶμεν λοιπὸν μὲ τὰς ἀναμνήσεις καὶ τὰς προβλέψεις μας, καὶ ἀγαπῶμεν νὰ ἀποβάλλωμεν τὰ δυσάρεστα καὶ ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἀπὸ τὰς προβλέψεις μας. Τοῦτο ἴσως θεωρήσουν τινες ὡς μωρίαν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι χειροτέρα μωρία ἀπὸ τὸ νὰ ἐνθυμώμεθα καὶ νὰ προβλέπωμεν διαρκῶς δυσάρεστα πράγματα. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς προβλέψεις μου διὰ τὸ μέλλον συμπεριλαμβάνω τὰ δυσάρεστα, μόνον ὅπως εὕρω τρόπον νὰ τὰ ἀποφύγω, ἤ, ἐὰν τοῦτο ἦναι ἀδύνατον, ὅπως τὰ ἀντιμετωπίσω μὲ θάρρος καὶ σωφροσύνην. Ἀναπολῶ παρελθόντα λάθη, σφάλματα, μωρίας, ἐλαττώματά μου μόνον ὅπως διδαχθῶ πῶς νὰ ἀποφύγω τὴν ἐπανάληψίν των. Κατόπιν τὰ ἐκβάλλω τῆς μνήμης μου. Ὁ Προφήτης μοὶ λέγει ὅτι ὁ Οὐράνιος Πατὴρ ρίπτει πάσας τὰς ἀνομίας μου εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Δεν ἔχω κανένα λόγον νὰ τὰς ἀνασύρω πάλιν, ἀφοῦ Ἐκεῖνος τὰς ἐσυγχώρησε διὰ παντός. Τοιουτοτρόπως ἡ θρησκεία εἶναι δι᾿ ἐμὲ ὄχι δουλεία, ἀλλ᾿ ἀπελευθέρωσις· ὄχι αὐτοβασανισμὸς διὰ παρελθούσας ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἀγαλλίασις οὐρανόθεν διὰ τὴν παροῦσαν ἄφεσιν.

Πρέπει λοιπὸν νὰ περάσωμεν τὴν ζωὴν ταύτην διαρκῶς ἐνοχοποιοῦντες ἑαυτοὺς καὶ κύπτοντες ὑπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἐνοχοποιεῖ ; Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσωμεν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐπιμαρτυρούσης τῆς συνειδήσεως ἡμῶν νὰ αἰσθανώμεθα τὴν εὐτυχίαν τῆς Θείας ἐπιδοκιμασίας καὶ εὐλογίας : Πράγματι εἶναι δυνατόν. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ πεῖρα τοῦ Παύλου. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἤμεθα τόσον εὐχαριστημένοι μὲ τὸν ἑαυτόν μας, ὥστε νὰ νομίζωμεν ἑαυτοὺς τελείους. Πρέπει νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ποτὲ δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τῆς γῆς νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἁγιωσύνην· ἀλλὰ πάντοτε νὰ ἀγωνιζώμεθα ὅπως πλησιάσωμεν μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς αὐτήν. Δυνάμεθα νὰ μὴ ἤμεθα εὐχαριστημένοι μὲ τὸν ἑαυτόν μας, χωρὶς νὰ περιπίπτωμεν εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῆς αὐτοκατακρίσεως καὶ τῆς ἀπελπισίας.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης κάμνω τὴν ἀνασκόπησιν τῆς ζωῆς μου εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν. Ἡ ἀνασκόπησις αὕτη εἰς πολλὰ δὲν μὲ ἀφίνει εὐχαριστημένον. Λέγω εἰς τὸν Πατέρα μου καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν μου : «Πολλάκις ἐνικήθην, ἀλλ᾿ ἠγωνίσθην τὸν καλὸν ἀγῶνα· πολλάκις ἐκλονίσθην καὶ ἔπεσα, ἀλλὰ δὲν διέκοψα τὸν δρόμον μου· προσεβλήθην ὅλην μου τὴν ζωὴν ἀπὸ ἀμφιβολίας καὶ ἀπορίας, καὶ ἀκόμη κτυποῦν εἰς τὴν θύραν τῆς καρδίας μου, ἐν τούτοις ἐτήρησα τὴν πίστιν μου».

Καὶ ἤδη προσβλέπω πρὸς τὴν ἀποδημίαν μου, ἥτις τώρα πλέον δὲν ἀπέχει

πολὺ, μὲ σοβαρότητα καὶ σέβας ἀλλὰ χωρὶς φόβον. Ἀγαπῶ τὴν ἐργασίαν μου, τὴν κατοικίαν μου, τοὺς φίλους μου, τὴν ζωήν μου. Θὰ λυπηθῶ νὰ χωρισθῶ ἀπ᾿ αὐτῶν. Ἀλλ᾿ ἐσυνείθισα νὰ θεωρῶ τὸν ἑαυτόν μου ὡς ἱστάμενον εἰς πλοιάριον, τὸ ὁποῖον γρήγορα ἢ ἀργὰ θὰ ἀπάρῃ διὰ νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ μέλλοντος. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη, καὶ λυθοῦν τὰ πρυμνήσια καὶ ἀνοίξουν τὰ πανιά, θέλω νὰ ἵσταμαι εἰς τὴν πρώραν ἀτενίζων οὐχὶ πρὸς τὴν ξηράν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπομακρύνομαι ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀντίπεραν νέαν γῆν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν φέρομαι.»

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΙΣ
ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1922

Κατὰ τὸ δωδεκάμηνον διάστημα ἀπὸ 20 Μαρτίου 1921 μέχρις 20 Μαρτίου 1922 αἱ ὁλικαὶ πωλήσεις τῶν βιβλίων τῆς Ἑταιρίας ἀνῆλθον εἰς 8,589.652 ἀντίτυπα, ἤτοι 746,693 ὁλοκλήρους Ἁγ. Γραφὰς, 884,113 Κ. Διαθήκας καὶ 6,958, 846 τεύχη μεμονωμένων βιβλίων τῆς Ἁγ. Γραφῆς. Ἐν συνόλῳ, αἱ πωλήσεις ἦσαν κατὰ 66,000 ἀντίτυπα ὀλιγώτεραι τῶν τοῦ προηγουμένου ἔτους.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρίας κατὰ τὸ ἔτος 1804 μέχρι σήμερον, ἡ Ἑταιρία ἐξετύπωσε καὶ ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ἐν ὅλῳ 379,470,000 ἀντίτυπα τοῦ Θείου Λόγου, εἰς 550 γλώσσας καὶ διαλέκτους, χρησιμοποιήσασα πρὸς τοῦτο 912 βιβλιοπώλας καὶ ἀποθήκας. Ἐκ τῶν 380 τούτων ἑκατομμυρίων βιβλίων, ὑπὲρ τὰ 100,000,000 ἦσαν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1913 ὁ ἀριθμὸς τῶν γλωσσῶν, εἰς ἃς ἦτο μεταφρασμένη ἡ Ἁγία Γραφή, ἀνήρχετο εἰς 450. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἐννέα ἔτη προσετέθησαν περίπου 100 νέαι γλῶσσαι καὶ διάλεκτοι εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ἑταιρίας!

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑταιρίας, διὰ νὰ καλυφθῇ τὸ χρέος τῶν 75,000 λιρῶν (Μάρτιον 1921), ἡ διεύθυνσις τῆς Ἑταιρίας ἔκαμε μεγάλας οἰκονομίας εἰς τα ἔξοδα μεταφράσεων, ἀνατυπώσεως, δεσίματος, μεταφορῶν, κτλ., οὕτως ὥστε ἐπῆλθεν ἐλάττωσις δαπανῶν κατὰ 88,000 λιρῶν ἀπέναντι τοῦ προηγουμένου ἔτους. Αἱ μὲν εἰσπράξεις τῆς Ἑταιρίας ἀνῆλθον ἐκ πωλήσεων

βιβλίων εἰς	λίρ.	143,438
Ἐξ εὐσεβῶν συνεισφορῶν καὶ κληροδοτημάτων	»	250,792
ἤτοι, τὸ ὅλον	»	394,230
Τὰ δὲ ἔξοδα (μεταφράσεις, ἐκτυπώσεις, μεταφοραί, ἐνοίκια, μισθοὶ ὑπαλλήλων, κτλ) εἰς	»	382,225
ἤτοι, ἀπέμεινε περίσσευμα	»	119,005

Διὰ τὸ νέον ἔτος τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας σκέπτεται νὰ ζητήσῃ αὔξησιν συνεισφορῶν ἐκ 50,000 λιρῶν, ὥστε νὰ δύνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ἀκόλουθα:

α) Νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρίας ἀνὰ τὴν Ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην εἰς τὴν προπολεμικήν του εὐρύτητα.

β) Νὰ ὀργανώσῃ εὐρὺ εἰδικὸν ἔργον ἐν Ρωσσίᾳ καὶ Σιβηρίᾳ.

γ) Νὰ καλύψῃ τὴν ζημίαν ἐκ τῆς νομισματικῆς διαφορᾶς, ἥτις προκύπτει διὰ τὴν Ἑταιρίαν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ μὲν ἔξοδά της γίνονται εἰς λίρας στερλίνας, αἱ δὲ εἰσπράξεις της ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἰς τοπικὰ νομίσματα κατὰ τὸ πλεῖστον πολὺ ἐξηυτελισμένα.

δ) Νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς τοὺς ἀπόρους διδομένων δωρεὰν βιβλίων.

Εὐτυχῶς τὸ εὐγενὲς ἔργον τῆς Ἑταιρίας εἶναι τόσον γενικῶς ἀνεγνωρισμένον καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὥστε ἡ ἔκκλησίς της ἀναμφιβόλως θὰ εἰσακουσθῇ καὶ αἱ συνεισφοραὶ τῶν εὐσεβῶν ὑποστηρικτῶν θὰ καλύψουν τὴν ζητουμένην αὔξησιν τῶν δαπανῶν. Αἱ παλαιαὶ ὑπόνοιαι καὶ προκαταλήψεις κατὰ τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρίας ἐξέλιπον, πανταχοῦ δὲ ἐκτιμᾶται καὶ ἀγαπᾶται ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν πάσης ἀποχρώσεως. Μεταξὺ τῶν ἐπιτίμων μελῶν τῆς Ἑταιρίας συγκαταλέγονται σήμερον ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης, ὁ Ἀρμένιος Πατριάρχης, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλας (κεφαλὴ τῆς Σουηδικῆς Ἐκκλησίας), ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Φινλανδίας, ὁ Σέρβος ἐπίσκοπος Νικολάϊ Βελιμιρόβιτς, ὁ Ἕλλην Μητροπολίτης Συρίας καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς Αἰθιοπίας.

Εἰς τὴν Φινλανδίαν οἱ βιβλιοπῶλαι τῆς Ἑταιρίας ταξειδεύουν δωρεὰν ἐπὶ τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων, τὰ δὲ βιβλία τῆς Ἑταιρίας εἶναι ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Ἰάβαν, μεγάλην Ὁλλανδικὴν ἀποικίαν εἰς τὰς Ἀνατ. Ἰνδίας. Τοιαύτην ἀσυδοσίαν ἐζήτησεν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων δι' ἰδιοχείρου αἰτήσεώς του πρὸς τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν· ἡ αἴτησις ὅμως αὐτη ἀπερρίφθη.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς εἰς τὸ ἐν Ἑλλάδι ἔργον τῆς Ἑταιρίας, οἱ ἑπτὰ βιβλιοπῶλαι καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις ἀποθήκη αὐτῆς, κατὰ τὸ δωδεκάμηνον διάστημα ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου 1921 μέχρι 30 Νοεμβρίου 1922, ἐπώλησαν ἐν ὅλῳ 50,153 ἀντίτυπα ἤτοι 1538 ὁλοκλήρους Βίβλους, 9486 Κ. Διαθήκας, καὶ 39, 129 τεύχη μεμονωμένων βιβλίων τῆς Γραφῆς. Τὰ πωληθέντα εἶχον ἀξίαν δρ. 46,553.35, ἀντεπροσώπευον δὲ 30 γλώσσας καὶ διαλέκτους· τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῶν πωληθέντων ἦσαν Νεο-ελληνικά, κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου Βάμβα.

Τὰ δὲ ἔξοδα τῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι ἦσαν ὑπερτριπλάσια τῶν εἰσπράξεών της, ἤτοι δρ. 157, 435.35, ὥστε προέκυψεν ἔλλειμμα τοῦ ἐν Ἑλλάδι Βιβλικοῦ ἔργου ἐκ δρ. 110,892. Τὸ ἔλλειμμα τοῦτο ὀφείλεται μὲν καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἑταιρία κατ' ἀρχὴν πωλεῖ μὲ ἐλαφρὰν ζημίαν τὰ βιβλία της· ὀφείλεται ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ συναλλάγματος, ἤτοι εἰς τὴν πώλησιν τῶν βιβλίων εἰς νόμισμα ἐξηυτελισμένον—τὴν δραχμήν.

Αἱ ὡς ἄνω πωλήσεις τοῦ ἔτους 1922 εἶναι κατὰ 5366 ἀντίτυπα μικρότεραι

τῶν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Τὰ αἴτια τῆς ἐλαττώσεως ταύτης εἶναι : α) Ἡ ἔλλειψις βιβλίων καὶ ἰδίως τῶν Νεο-ελληνικῶν μεταφράσεων. Ὡς γνωστόν, ἐννέα κιβώτια τοιούτων μεταφράσεων κατεκρατήθησαν εἰς τὸ Τελωνεῖον Πειραιῶς ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ τέως καθεστῶτος, ὅπερ ἐφήρμοσεν αὐστηρῶς τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν μεταφράσεων, ἥτις εἶχε σιωπηρῶς καταργηθῆ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου. Ὡς γνωστὸν ἐπίσης, ὁ λαὸς ζητεῖ ἐπιμόνως τὰς μεταφράσεις καὶ δὲν ἀγοράζει προθύμως τὰ ἀρχαῖα κείμενα, ἅτινα δὲν ἐννοεῖ.

β) Λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῶν βιβλίων καὶ οἱ βιβλιοπῶλαι τῆς Ἑταιρίας δὲν ἐξῆλθον εἰς περιοδείας εἰς τὰς ἐπαρχίας, οὕτως ὥστε αἱ πλεῖσται τῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀγοράσουν Εὐαγγέλια, αἱ δὲ πωλήσεις περιωρίσθησαν εἰς τὰς 6—7 μεγάλας πόλεις, ὅπου ἑδρεύουν οἱ βιβλιοπῶλαι. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλιοπωλῶν περιωρίσθη κατὰ ἕνα, ὅστις καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἐξετέλει τὴν στρατιωτικήν του ὑπηρεσίαν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ μικρὰ αὔξησις τῶν τιμῶν τῶν βιβλίων τῆς Ἑταιρίας δὲν ἐπηρέασε τὰς πωλήσεις, διότι ἡ αὔξησις ἦτο μηδαμινή, συγκρινομένη πρὸς τὰς αὐξήσεις ὅλων τῶν ἄλλων βιβλίων καὶ ἐμπορευμάτων ἐν γένει.

Ὁμολογῶ ὅτι κατὰ τὰ 19 ἔτη τῆς παρὰ τῇ Βιβλικῇ Ἑταιρίᾳ ὑπηρεσίας μου, οὐδέποτε παρετήρησα τοιαύτην ζήτησιν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ἐν Ἑλλάδι, ὁποία ὑπάρχει σήμερον. Αἱ πωλήσεις τῆς ἐν Ἀθήναις ἀποθήκης (Φιλελλήνων, 2) ὑπῆρξαν πρωτοφανεῖς — 12,906 ἀντίτυπα. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κυριολεκτικῶς διψᾷ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ὀφείλω δὲ νὰ ἐξάρω τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τόσων καὶ τόσων ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἱερέων, οἵτινες ἐξ ἰδίων ἀγοράζουν Εὐαγγέλια καὶ διανέμουν αὐτὰ εἰς τὰ ποίμνιά των, ἐπὶ πλέον δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἵδρυσαν καὶ Κυριακὰ Σχολεῖα πρὸς θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ Κύριος νὰ εὐλογῇ τὰς εὐσεβεῖς αὐτῶν προσπαθείας καὶ νὰ φέρῃ καὶ τοὺς συναδέλφους των καὶ τοὺς προϊσταμένους ἐπισκόπους των εἰς μίμησιν τοῦ παραδείγματός των! Δυστυχῶς ἡ Ἱ. Σύνοδος μέχρι σήμερον ἀκόμη ἔδειξε παγερὰν ἀδιαφορίαν εἰς τὸ ζήτημα. Εἴθε ἡ νέα Σύνοδος καὶ οἱ νέοι ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ χαράξουν νέαν ὁδὸν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, πρὸς ἀνυπολόγιστον πνευματικὸν ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ. Ἡ Ἑλλὰς δὲν πρέπει νὰ ἦναι πλέον «χώρα χωρὶς Εὐαγγέλιον». Μὲ τὴν στενωτέραν δὲ συνεργασίαν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βρεττανικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας (ἥτις ἀνέκαθεν ἔταξεν ἑαυτὴν πρόθυμον, ὅπως ἐξυπηρετήσῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς κυκλοφορίας τῶν Ἱ. Γραφῶν), οὐδεμία ἀμφιβολία πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ὅτι ταχέως τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον θὰ ἀναγινώσκεται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ εἰς κάθε καλύβην τῆς Ἑλλάδος.

Τότε δὲ καὶ Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία καὶ κοινωνία θὰ αἰσθανθοῦν τὴν θαυματουργὸν καὶ ζωογόνον ἐπίδρασιν τοῦ Θείου Λόγου ἐπὶ τῶν συνειδήσεων καὶ τῶν χαρακτήρων, ἥτις ἐπίδρασις εἶναι τὸ μόνον μέσον πρὸς ἀναμόρφωσιν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Π. Ι. Σειρηνίδης.

ΠΟΙΚΙΛΑ

—*Περὶ τοῦ πολυεκατομμυριούχου Φόρδ,* τοῦ κατασκευαστοῦ τῶν γνωστῶν μικρῶν αὐτοκινήτων, ἅτινα ἐν Ἑλλάδι ὀνομάζονται κοινῶς «Φορτάκια», ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν «Coutineut» τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἑρρῖκος Φόρδ δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐκθειάζομεν ὡς μεγάλους ἄνδρας. Ἡ διανοητική του ἱκανότης (ἢ ἀνικανότης) εἶναι ἀστεῖον ἐφόδιον διὰ να ἐκλεχθῇ οὗτος Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀλλ' ἔχει καρδίαν, ἥτις τὸν καθιστᾷ εἰς μερικὰ πράγματα ὠφέλιμον παράδειγμα εἰς ἄλλους ἔχοντας περισσότερον *μυαλὸ* ἀπ' αὐτόν. Ὁ κ. Φὸρδ διέταξε νὰ γίνῃ ἀνάκρισις εἰς τὸ ἐν Δετρόϊτ μέγα ἐργοστάσιόν του, ὅπως ἐξακριβωθῇ ποῖαι ἐργασίαι εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο δύνανται νὰ ἐκτελῶνται καλῶς ἀπὸ ἐργάτας ἀναπήρους ἢ ἄλλως πως βεβλαμμένους σωματικῶς. Καὶ ἡ ἀνάκρισις αὕτη ἀνεκάλυψε σχεδὸν 10,000 ἐργασίας, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἀπαιτεῖται σωματικὴ ἀρτιότης καὶ εὐρωστία, διὰ νὰ πληρώνηται ὁ ἐκτελῶν αὐτὰς ὁλόκληρον καὶ κανονικὸν ἡμερομίσθιον. Εὑρέθησαν λ.χ. 670 ἐργασίαι, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἐκτελοῦν ἄνθρωποι χωρὶς πόδια, 10 ἐργασίαι κατάλληλοι διὰ τυφλούς, καὶ ἀκόμη καὶ 2 ἐργασίαι δυνάμεναι νὰ ἐκτελεσθοῦν ὑπὸ ἀνθρώπων χωρὶς χέρια! Καὶ εἰς ὅλας τὰς θέσεις ταύτας διορίζει τώρα ὁ Φὸρδ ἀναπήρους ἀναλόγους. Βεβαίως ἡ ἰδιότης καὶ μόνη τοῦ ἀναπήρου δὲν ἀρκεῖ νὰ τῷ δοθῇ ἐργασία· ἐὰν ὅμως ἔχῃ τὰ ἄλλα ἀπαιτούμενα προσόντα (ἐπιμέλειαν, φιλοπονίαν, νοημοσύνην, κτλ.) τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν εἶναι σωματικῶς ἄρτιος δὲν θὰ τὸν ἀποκλείῃ τοῦ νὰ προσληφθῇ ὡς ἐργάτης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ κ. Φὸρδ ἀναδεικνύεται ὡς ἀληθὴς «φύλαξ» ὄχι ἁπλῶς «τοῦ ἀδελφοῦ του», ἀλλὰ πολλῶν ἀδελφῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος ἐν γένει οὐδόλως φροντίζει· καὶ ἡ καινοτομία του αὕτη εἶναι ἀνταξία τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου: «Ὕπαγε καὶ σὺ πράξον ὁμοίως».

—Κατὰ πληροφορίας ληφθείσας εἰς Οὐάσιγκτον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, αἱ Δημοκρατίαι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τὸ Μεξικὸν οὐδόλως ὑστεροῦν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ὡς πρὸς τὸν πολεμικὸν ὀργασμὸν καὶ τὰ πολεμικὰ ἔξοδα. Ὅλαι αἱ Δημοκρατίαι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς δαπανοῦν ἐτησίως διὰ πολεμικὰς καὶ ναυτικὰς προπαρασκευὰς 235,000,000 ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἀλλ' ἐκ τῶν Δημοκρατιῶν τούτων αἱ πολεμικώτεραι εἶναι ἡ Ἀργεντινή, ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Χιλή, αἵτινες μόνον αὐταὶ δαπανοῦν διὰ πολεμικὰ ἔξοδα 145,000,000 δολλάρια.
Τὸ Μεξικὸν δαπανᾷ διὰ τοὺς πολεμικούς του ἐξοπλισμοὺς 45,000,000 δολλάρια, ἤτοι 4 περίπου δισεκατομμύρια δραχμῶν.
Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ποσὰ δαπανῶνται διὰ νὰ κτυπήσουν αὐταὶ αἱ Δημοκρατίαι ἡ μία τὴν ἄλλην, ἀφοῦ ἔξωθεν κανεὶς κίνδυνος δὲν τὰς ἀπειλεῖ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

—Εἰς ὅλους τοὺς συνδρομητὰς τοῦ 1922 ἐστάλη τὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου καὶ στέλλεται καὶ τὸ παρὸν τεῦχος, ὅπως εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀνανεώσουν τὴν συνδρομήν των μὴ ἐπέλθῃ διακοπὴ ἄσκοπος. Τὸ τεῦχος ὅμως τοῦ Μαρτίου θὰ ἀποσταλῇ μόνον εἰς τοὺς ὅσοι ἐδήλωσαν ἀνανέωσιν τῆς συνδρομῆς των διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

— Παρακαλοῦνται οἱ κκ. συνδρομηταὶ νὰ μᾶς ἀναγγέλλουν ἀμέσως τὴν μὴ λῆψιν τοῦ μηνιαίου τεύχους. Ἡμεῖς ἀποστέλλομεν τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὸ περιοδικὸν εἰς ὅλους τοὺς ἐγγεγραμμένους συνδρομητάς. Ἑπομένως ἡ μὴ λῆψις αὐτοῦ ὑπό τινος συνδρομητοῦ ἔχει ὡς μόνον αἴτιον τὴν ἐν τῷ ταχυδρομείῳ καθυστέρησιν ἢ ἀπώλειαν.